

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Кафедра загального та германського мовознавства

Дяків О.Ю., Петришин М.Й.

**ЛАТИНСЬКА МОВА ТА ОСНОВИ МЕДИЧНОЇ
ТЕРМІНОЛОГІЇ**
Практикум для студентів спеціальності «Здоров'я людини»

Івано-Франківськ

2012

УДК 811.124 (075.8)

ББК 81.2 Лат.

Д 99

*Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту філології
Прикарпатського національного університету імені Василя
Стефаника (протокол № 6 від 22 лютого 2012р.)*

Дяків О.Ю., Петришин М.Й.

Д 99 Латинська мова та основи медичної термінології (Практикум для студентів спеціальності “Здоров’я людини”). – Івано-Франківськ, 2012. – 100 с.

Рецензенти:

Загайська Г.М. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Дмитренко А.С. – кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання та здоров’я з курсом фізичної реабілітації, спортивної медицини Івано-Франківського національного медичного університету.

Практикум розрахований для студентів спеціальності “Здоров’я людини”. Розділи граматики латинської мови розглянуто в обсязі, достатньому для грамотного використання спеціальної термінології на практиці. Особливий акцент зроблений на вивчення анатомічної термінології.

Практичне заняття №1

Тема: Латинський алфавіт. Вимова голосних, приголосних, буквосполучень

У латинському алфавіті є 24 букви.

Латинські письмові знаки запозичені, ймовірно, через етрусків із західногрецького алфавіту. Латинський алфавіт успадкували романські народи, а в часи християнства – германці та західні слов'яни.

Буква	Назва	Вимова	Буква	Назва	Вимова
A a	а	а	N n	ен	н
B b	бе	б	O o	о	о
C c	це	к, ц	P p	пе	п
D d	де	д	Q q	ку	к(в)
E e	е	е	R r	ер	р
F f	еф	ф	S s	ес	з, с
G g	ге	г	T t	те	т
H h	га	г	U u	у	у
I i	і	і, й	V v	ве	в
K k	ка	к	X x	ікс	кс, кз
L l	ель	л'	Y y	іпсилон	і
M m	ем	м	Z z	зета	з, ц

У сучасній медичній і біологічній номенклатурі вживаються ще літери **j** (йота) та **w** (дубль ве).

Звукова система латинської мови складається з голосних, приголосних, сполучень двох голосних (дифтонгів) та сполучень приголосних.

Голосні (vocāles)

У латинській мові для позначення голосних звуків вживаються букви **a, e, i, o, u, y**. Вимова латинських голосних **a, e, o, u** відповідає вимові українських **a, e, o, y**. Наприклад: *vita* (віта) – життя, *nomen* (номен) – назва.

Голосний **i** читається як українське **i**: *intestinum* (інтестіnum) – кишка.

Якщо **i** знаходиться на початку слова чи складу перед голосними **a, o, e, u**, а також між голосними, то вимовляється як **й**. У таких випадках замість **i** в медичних термінах може вживатися літера **j**, якої

в класичній латині не було. Наприклад: *ieiunum/jejunum* (єюнум) – тонка кишка, *maior* (майор) – більший.

Буква **у** вживається лише у словах грецького походження і читається як українське **і**. Наприклад: *myologia* (міольогія) – міологія, наука про м'язи.

Сполучення голосних (Diphthongi)

Крім простих голосних, у латинській мові існують дифтонги **ae**, **oe**, **au**, **eu**.

Дифтонг – це сполучення двох голосних в одному складі.

Дифтонги **ae** та **oe** вимовляються як українське **е**: *praeparatum* (препаратум) – препарат, *oedema* (едема) – набряк.

Сполучення голосних **ae** і **oe** вимовляються роздільно, якщо над **е** знаходяться дві крапки або горизонтальна риска (\bar{e}): *aēr* (аер) – повітря.

Дифтонг **au** вимовляється як українське **ау** (з коротким **у**): *auris* (ауріс) – вухо.

Eu вимовляється як **еу** (з коротким **у**): *pleura* (плеура) – плевра.

Приголосні (Consonantes)

Приголосні **b**, **d**, **f**, **m**, **n**, **p**, **r**, **t**, **v** вимовляються як відповідні приголосні в українській мові: *vertebra* (вертебра) – хребець, *aorta* (аорта) – аорта, *vena* (вена) – вена, *femur* (фемур) – стегно.

Буква **с** перед голосними **е**, **і**, **у**, дифтонгами **ae**, **oe** читається як українське **ц**: *cerebrum* (церебрум) – головний мозок, *occiput* (окціпут) – потилиця, *cytus* (цітус) – клітина, *caecum* (цекум) – сліпа кишка.

Перед голосними **а**, **о**, **у**, всіма приголосними і в кінці слова **с** читається як українське **к**: *caput* (капут) – голова, *cor* (кор) – серце, *cutis* (кутіс) – шкіра, *truncus* (трукнус) – стовбур, *lactis* (ляк) – молоко.

G читається як українське **г**: *genu* (гену) – коліно.

H читається як українське **г**: *homo* (гомо) – людина.

K вживається лише в словах іншомовного походження: *kalium* (каліум) – калій.

L завжди позначає м'який звук: *lamina* (ляміна) – пластинка.

S читається як українське **с**: *fossa* (фосса) – ямка, *manus* (манус) – рука.

S між двома голосними, а також між голосним і приголосним **m** або **n** вимовляється як українське **з**: *nasus* (назус) – ніс, *organismus* (організмус) – організм.

X читається як **кс**: *radix* (радікс) – корінь.

X між голосними читається як **кз**: *exemplar* (екземпляр) – зразок.

Z читається як українське **з** і зустрічається, головним чином, у словах грецького походження: *zona* (зона) – пояс.

Буквосполучення

Буквосполучення **ngu** перед голосним читається як **нгв**: *lingua* (лінгва) – язик, мова, *sanguis* (сангвіс) – кров.

Буквосполучення **qu** перед голосним, з яким утворює окремий склад, читається як **кв**: *aqua* (аква) – вода, *squama* (сквама) – луска.

Буквосполучення **su** перед голосним, з яким утворює окремий склад, читається як **св**: *suavis* (свавіс) – милий, солодкий.

Буквосполучення **ti** перед голосним читається як **ці**: *ratio* (раціо) – розум, *functio* (функціо) – функція.

Після **s, t, x** буквосполучення **ti** читається як **ті**: *mixtio* (мікстіо) – змішування, суміш.

Сполучення приголосних букв **ch, ph, th, rh** пишуться здебільшого в словах, запозичених з грецької мови, і читаються так: **ch** – як українське **х**: *chole* (холє) – жовч; **ph** – як українське **ф**: *pharynx* (фарінкс) – глотка; **rh** – як українське **р**: *rhizoma* (різома) – кореневище; **th** – як українське **т**: *thorax* (торакс) – грудна клітка.

Наголос

У латинській мові склади рахуємо від кінця слова. Наприклад: *glan*³-*du*²-*la*¹. Наголос ніколи не падає на перший склад від кінця слова. У двоскладових словах наголошується другий від кінця склад. Наприклад: *násus*. У багатоскладових словах наголос залежить виключно від довготи голосного другого складу від кінця. Якщо голосний другого складу від кінця є довгим, наголос падатиме на нього; якщо короткий, наголос переходить на третій склад від кінця.

Голосний другого складу від кінця довгий, якщо:

- він містить дифтонг (довгота за природою): *di-ae-ta*;
- довгий за природою голосний (на письмі довгота голосного звука позначається горизонтальною рисою (–), яка ставиться над голосною буквою): *cor-nū-tus*;
- після голосного настає збіг приголосних (позиційна довгота): *in-séc-tum*;
- після нього стоїть приголосний **x** або **z** (позиційна довгота): *ref-lé-xus*;

- він входить до складу суфіксів **-ūr, -īn, -at, -ōs, -āl, -ār**: mus-cu-lā-ris.

Голосний другого складу короткий, якщо:

- на короткість голосного вказує надстрочний знак – дужка (∪), який ставиться над голосною (природня короткість): á-mŷ-lum;
- після нього стоїть голосний або літера **h** (позиційна короткість): rá-ti-o, són-tra-ho;
- він знаходиться перед сполученням приголосних, перший з яких проривний, а другий плавний: **b, d, p, t, g, c + l, r**: vértebra, cérebrum;
- після складу стоять буквосполучення **ch, ph, th, rh**, які розглядаються як один звук: stómachus;
- він входить до складу суфіксів **-ūl, -īl -ōl, -īc, -īd**: alveōlus, gra-nŷ-lum.

У латинізованих грецьких словах зберігається грецький наголос. Наприклад: trachéa, cacáo, gigantéus.

Терміни, запозичені з інших мов, зберігають свій національний наголос. Наприклад: kefír, ginséng.

Вживання великої букви

У латинській мові з великої букви пишуться власні імена, назви місяців, народів, географічні назви, прикметники і прислівники, утворені від них. Наприклад: Roma – Рим, Romani – римляни, Maius – травень, Latinus – латинський, Latine – по-латині.

Крім того, з великої букви пишуться назви хімічних елементів, лікарських препаратів, назви рослин і тварин, якщо вони вжиті як номенклатурні терміни.

Вправи

1. Прочитайте:

Vena, arteria, aden, femur, pes, abdomen, stoma, ulna, manus, dens, homo, norma, genu, guttur, gaster, sinus, pulpa, tuber, ovum, bulbus, globus, fibra, fossa, lobus, pulmo, vas, tuba, ala, nervus, ren, antrum, bursa, vita, hepar, homo, pars, dorsum, distális, médius, septum, femur.

2. Прочитайте, поясніть правила вимови:

Gangraena, audītus, oesophāgus, aēr, neurōsis, costae, venae, pleura, auris, auricūla, caecum, diploë, oedēma, dyspnoë, caudālis, praeparātum, eupnoë, aponeurōsis, autonomīcus, cauda, haema, neuroblastus, os

pneumaticum, paraneurālis, membranāceus, cáusa, oecologia, neurōma, cláustrum, pectíneus.

Major, jugulāris, cilium, iliācus, inferior, jejūnum, iris, junctūra, jugūlum, jecur, juvenus, junctus, juvans, jejúnium, conjunctívus.

Cera, coelia, caput, costa, muscūlus, scapūla, fractūra, cavum, collum, crista, cellūla, cutis, arcus, centrālis, corpus, canālis, clavicūla, cor, cuticūla, cystis, calvaria, cauda, cilium, corōna, ocūlus, cérebrum, truncus, arcus, fācies, centrum, colúmna, ductus, fascia, cornu locus, plica, occīput, structūra, cytus, olfactus.

Sapiens, visus, nasus, spongiōsus, fissūra, organismus, basis, apex, radix, fossa, pars, saccus, scapūla, venōsus, dexter, sinister, reflexus, axis, calx, cervix, genēsis, vertex, complexus, exemplar, tensor, extremītas, dorsālis, pes, basālis, sulcus, transversus, crus, cytoplasma, genēsis, incisūra, processus, tonsilla, composītus, zygomaticus, annexus, larynx, flexus, index, plexus, pteryx, reflexus, salpinx, nexio, vortex.

Lingua, unguis, sanguis, squama, quadrātus, sanguifer, qualītas, quintus, consuetūdo, lingūla, angūlus, aquaeductus, oblīquus, cingūlum, ínguen, inguinālis, os triquetrum, pars squamōsa, quadrangūlus, quadriceps.

Combustio, tibia, ostium, substantia, sectio, radiatio, functio, abductio, articulatio, optīcus, bifurcatio, conjugatio, palatīnus, excavatio, monticūlus, parodontium, acustīcus, protuberantia, retīna, sectio, spatium, fonticūlus, distantia.

Chole, encephālon, pharynx, rhis, rhaps, thorax, brachium, bronchus, chorda, chroma, phalanx, thalāmus, schisma, symphysis, thyroideus, oesophāgus, arachnoīdeus, labyrinthus, thymus, arthron, cóncha, ethmoidālis, hemispherium, hypophysis, hypothalāmus, ischiádīcus, sphenoidālis, splanchnologia, parénchyma, cochlea, sphincter, synchondrōsis, trochanter.

3. Прочитайте і запам'ятайте частини людського тіла:

Caput (голова): cranium (череп), occīput (потилиця), vertex (склепіння), tempōra (виски), frons (чоло), auris (вухо).

Facies (обличчя): ocūlus (око), supercilium (брова), palpebrae (повіки), bulbus ocūli (очне яблуко), nasus (ніс), os (рот), labia (губи), lingua (язик), mentum (підборіддя), bucca (щока).

Collum (шия): larynx (гортань), pharynx (глотка), trachēa (дихальне горло), oesophāgus (стравохід).

Truncus (тулуб): thorax (грудна клітка), dorsum (спина), columna vertebrālis (хребетний стовп), abdōmen (живіт), pelvis (таз).

Membrum superius (верхня кінцівка): brachium (плече), cubitum (лікоть), antebrachium (передпліччя), manus (кисть, рука), digīti manus (пальці кисті), pollex (великий палець), index (вказівний палець), digītus medius (середній палець), digītus anulāris (підмізинний палець), digītus minimus (мізинець).

Membrum inferius (нижня кінцівка): femur (стегно), genu (коліно), crus (гомілка), pes (стопа, нога), planta (підшва), calx (п'ята), hallux (великий палець), digīti pedis (пальці стопи).

4. Напишіть латинськими буквами:

Коста, унговіс, пульмо, квінкве, рен, базіс, екземплюм, рахітіс, ауріс, індекс, ос, кор, ульна, сістоле, кавум, коллюм, організмус, фіссура, денс, фіброзус, хрома, зігома, рафе (грец.), холедохус, декстер, екстернус, аорта, манус, юнктура, лінгва, назус, екстензор, кавітас, гляндуля, картіляго, спазмус, майор, аер.

5. Поставте та поясніть знак наголосу:

Glandūla, fascia, muscūlus, appendix, ventricūlus, complexus, vertebra, stomachus, fractūra, palpebra, arteria, амоеба, profundus, medulla, glutaeus, myocardium, cerebellum, externus, histologia, processus, anatomia, papilla, reflexus, spinālis, nucleus, manubrium, cerebrum, alveolus, choledochus, ligamentum.

6. Випишіть слова з довгими (короткими) суфіксами:

Mineralis, musculus, stabilis, cornutus, muscularis, molaris, liquidus, palatinus, fissura, malleolus, incisura, hepaticus, pelvinus, cribrosus, acusticus, fossula, fractura, spinosus, articularis, frigidus, frontalis, gastricus, ventriculus, oblongatus, similis, foveola, ulnaris, arteriosus, lymphaticus.

7. Запам'ятайте основні розділи анатомії:

Osteologia – остеологія (вчення про кістки), **syndesmologia** – синдесмологія (вчення про сполучення кісток), **myologia** – міологія (вчення про м'язи), **splanchnologia** – спланхнологія (вчення про нутрощі), **angiologia** – ангіологія (вчення про судини), **systema nervōsum** – нервова система, **orgāna sensuum** – органи чуття.

Лексичний мінімум

anterior – передній

craniālis – черепний

caudālis – хвостовий

dexter – правий

distālis – дальший від
тулуба, дистальний
dorsālis – спинний
externus – зовнішній
inferior – нижній
intermedius – проміжний
internus – внутрішній
laterālis – бічний
medialis – присередній
medianus – серединний

medius – середній
posterior – задній
proximālis – ближчий до
тулуба, проксимальний
sinister – лівий
superficiālis – поверхневий
superior – верхній
transversus – поперечний
ventrālis – черевний

Proverbia Latīna

- ✓ *Alma mater.* – Мату-годувальниця.
- ✓ *Repetitio est mater studiōrum.* – Повторення – це мати навчання.

Практичне заняття №2

Тема: Іменник. Граматичні категорії іменників. Анатомічні і клінічні терміни. Основні моделі анатомічних термінів

Іменник (Substantivum)

Щоб орієнтуватися в анатомічній, гістологічній чи клінічній термінології, правильно конструювати терміни, необхідно засвоїти граматичні категорії іменника, оскільки він складає основну частину термінів.

У латинській мові розрізняємо три роди іменника: чоловічий рід – **genus masculinum** – **m**; жіночий рід – **genus femininum** – **f**; середній рід – **genus neutrum** – **n**.

Роди іменників можуть не співпадати в різних мовах. Наприклад: *vita* (життя) – в латинській мові жіночого роду, а в українській – середнього роду; *genus* (рід, вид) – в латинській мові середнього роду, а в українській – чоловічого; *ramus* (гілка) – в латинській мові чоловічого роду, а в українській – жіночого.

До іменників чоловічого роду (m) відносяться назви осіб і тварин чоловічої статі, назви рік, місяців. Наприклад: *pater* (m) – батько; *equus* (m) – кінь; *September* (m) – вересень; *frater* (m) – брат; *lupus* (m) – вовк.

До іменників жіночого роду (f) належать назви осіб і тварин жіночої статі, назви дерев і кущів, міст, країн, островів. Наприклад:

mater (f) – мати; pinus (f) – хвойне дерево, сосна; Aegyptus (f) – Єгипет; Cyprus (f) – Кіпр.

Латинські іменники мають два числа: **numĕrus singulāris** – однина, **numĕrus plurālis** – множина.

У латинській мові є шість відмінків. Але **Vocatīvus** (кличний відмінок, відмінок звертання) в медичній латині не вживається:

Nominatīvus (Nom.) – називний (хто? що?) – відмінок підмета та іменної частини присудка.

Genetīvus (Gen.) – родовий (кого? чого?) – відмінок неузгодженого означення.

Datīvus (Dat.) – давальний (кому? чому?) – відмінок непрямого додатка.

Accusatīvus (Acc.) – знахідний (кого? що?) – відмінок прямого додатка.

Ablatīvus (Abl.) – аблатив, тобто орудно-місцевий (ким? чим? де? коли? як?) – відмінок обставини.

NB! Латинський іменник подається в словнику у двох формах: **I форма** – повна форма називного відмінка однини; **II форма** – закінчення родового відмінка однини.

Крім того, записується приголосна літера, яка вказує на рід іменника. Наприклад: costa, ae, f – ребро, nervus, i, m – нерв, corpus, ōris, n – тіло.

Основу іменника визначаємо за родовим відмінком однини, відкидаючи його закінчення. Основа необхідна для відмінювання та утворення термінів. У третій відміні основа іменника часто відрізняється від називного відмінка, тому в родовому відмінку, крім закінчення -is, подають ще ті літери основи, які змінилися у відношенні до називного відмінка. Отже, визначаючи основу іменника третьої відміни, не слід відкидати всі літери, які стоять у словнику після коми, а лише закінчення -is.

Nom. Sing.	Gen. sing	Основа	Переклад
vena	ven-ae	ven-	вена
nervus	nerv-i	nerv-	нерв
homo	homīn-is	homin-	людина
processus	process-us	process-	відросток
facies	faci-ei	faci-	поверхня

Іменники в латинській мові поділяються на п'ять відмін. Відміна іменника визначається за закінченням родового відмінка однини, яке подається в словнику після форми називного відмінка.

Declinatio	Gen. singularis	Приклад
prima	-ae	vena, ae, f – вена
secunda	-i	ramus, i, m – гілка
tertia	-is	corpus, ōris, n – тіло
quarta	-us	ductus, us, m – протока
quinta	-ei	facies, ēi, f – поверхня

У анатомічних і клінічних термінах вживаються здебільшого називний і родовий відмінки обох чисел.

Зведена таблиця відмінкових закінчень іменників у називному і родовому відмінках однини і множини

	I	II		III		IV		V
Singularis								
	f	m	n	m, f	n	m	n	f
Nom.	a	us, er	um, on	різні	різні	us	u	es
Gen.	ae	i	i	is	is	us	us	ei
Plurālis								
Nom.	ae	i	a	es	a (ia)	us	ua	es
Gen.	ārum	ōrum	ōrum	um (ium)		uum	uum	ērum

Анатомічна і клінічна номенклатура

Номенклатура – це перелік термінів у будь-якій галузі науки. Анатомічна номенклатура – це систематизований перелік анатомічних термінів. Гістологічна номенклатура – це систематизований перелік понять і термінів, які морфологи домовилися використовувати для позначення тих чи інших мікроскопічних структур чи пов'язаних з ними процесів. Сучасна анатомічна термінологія вивчається у відповідності до Паризької анатомічної номенклатури, офіційний список термінів якої був запропонований у 1955 р. на VI Міжнародному конгресі анатомів у Парижі і затверджений у 1960 р. на VII Міжнародному конгресі.

Особливості синтаксичної структури складних медичних термінів

Медичні терміни, відповідно до різних наукових галузей сучасної медицини, поділяються на анатоμο-гістологічні, клінічні та фармацевтичні. З граматичної точки зору, вони є або самостійними словами (прості терміни), або синтаксичними сполученнями (складні терміни), тому, залежно від кількості слів у термінологічній одиниці, розрізняють: однослівні або **уніномінальні**, двослівні або **біномінальні** (атрибутивні словосполучення), трислівні або **триномінальні** (сполучення з двома означеннями) та **чотирислівні** терміни (два словосполучення, з'єднані в одне).

Найпростішими є уніномінальні терміни, серед яких в анатомічній номенклатурі переважають слова латинського походження, наприклад: *vertebra*, ae, f (хребець), *arteria*, ae, f (артерія), *vena*, ae, f (вена), *muscūlus*, i, t (м'яз), *os*, *ossis*, n (кістка), *genu*, us n (коліно), *pulmo*, *ōnis* m (легеня), але чимало також грецизмів, наприклад: *cranium*, ii n (череп), *gaster*, *tris*, m (шлунок), *ganglium* (on), i n (нервовий вузол), *scelētum* (on), i n (скелет) та ін.

У клінічній номенклатурі більшість термінів запозичена з грецької мови, наприклад: *cardiologia*, ae, f (кардіологія), *paediatr*, *tri*, m (педіатр). Серед клінічних уніномінальних термінів поширені складні слова, які мають не одну, а дві й більше основи, тобто за своїм граматичним значенням вони наближаються до словосполучень, наприклад: *hydrotherapia*, ae, f (гідротерапія, лікування водою), *capillarectasia*, ae, f (капіляректазія, розширення капілярів).

У фармацевтичній номенклатурі представлені латинські та грецькі терміни, у тому числі уніномінальні назви, наприклад, назви лікарських форм: *extractum*, i n (екстракт), *unguentum*, i n (мазь), *tabuletta*, ae, f (таблетка); назви лікарських органічних та неорганічних речовин: *Camphora*, ae, f (камфора), *Valeriana*, ae, f (валеріана), *Novocainum*, i n (новокаїн).

Біномінальні медичні терміни – це атрибутивні словосполучення, у складі яких, крім іменника (головний член), є узгоджене або неузгоджене означення (залежний член). Як правило, означення знаходиться у постпозиції, наприклад, сполучення з узгодженим означенням в анатомії: *vena cava* (порожниста вена), *vertebra cervicālis* (шийний хребець), *pulmo dexter* (права легеня), *articulatio composīta*

(складний суглоб). Винятком є назви мозкових оболонок, де узгоджене означення є препозитивним, тобто займає перше місце у словосполученні: *dura mater* (тверда мозкова оболонка), *pia mater* (м'яка мозкова оболонка). Не менш поширений варіант атрибутивного словосполучення з неузгодженим означенням, вираженим іменником у родовому відмінку однини чи множини, наприклад: *columna vertebrarum* (хребетний стовп), *corpus vertebrae* (тіло хребця). Аналогічні терміни – атрибутивні словосполучення з узгодженим або неузгодженим означенням існують також у клінічній номенклатурі, наприклад: *morbus hypertonicus* (гіпертонічна хвороба), *pyelonephritis chronica* (хронічний пієлонефрит). Подібну синтаксичну структуру мають і деякі фармацевтичні терміни, наприклад: *species pectorales* (грудний збір), *extractum fluidum* (рідкий екстракт).

Триномінальні медичні терміни – це атрибутивні словосполучення з двома означеннями, серед яких може бути: а) два узгоджені ад'єктивні означення; б) узгоджене та неузгоджене означення. Проаналізуємо різні синтаксичні комбінації трислівних термінів, наприклад, в анатомії: а) *vena palatina externa* (піднебінна зовнішня вена), *concha nasalis media* (середня носова раковина). У такій синтаксичній конструкції на першому місці після іменника (головний член) знаходиться означення, яке вказує на приналежність об'єкта до частини тіла або органа (піднебінний, носовий тощо), на другому місці – означення, яке характеризує місце розташування (середній, зовнішній тощо); б) у сполученнях з узгодженим та неузгодженим означеннями неузгоджене означення вказує на приналежність об'єкта до частини тіла/органа і, як правило, знаходиться ближче до іменника; узгоджене – передає просторові ознаки, займаючи третю позицію у сполученні, наприклад: *fossa cranii media* (середня черепна ямка), *fissura cerebri transversa* (поперечна щілина мозку), але можливий варіант, коли неузгоджене означення замість другої позиції стоїть на третій, тобто після узгодженого: *vena profunda linguae* (глибока вена язика), *fossa canina maxillae* (собача ямка верхньої щелепи).

Аналогічні синтаксичні конструкції існують у клінічній номенклатурі, наприклад: а) *pancreatitis chronica permanens* (перманентний хронічний панкреатит), *pleuritis exsudativa sinistra* (лівосторонній ексудативний плеврит), *appendicitis gangraenosa acuta*

(гострий гангренозний апендицит); б) *ulcus gastris perförans* (перфоруюча виразка шлунка), *dysplasia femoris innata* (вроджене порушення розвитку стегнової кістки), *anomaliae columnae vertebrälis* (аномалії хребетного стовпа) та ін.

Трислівні атрибутивні словосполучення представлені також у фармацевтичній номенклатурі, наприклад: а) *Spiritus aethylicus rectificatus* (очищений етиловий спирт), б) *Tinctura Valeriānae aetherea* (ефірна настойка валеріани).

До найскладнішої групи належать чотирислівні медичні терміни, утворені двома атрибутивнимисловосполученнями. Наприклад: в анатомічній номенклатурі – *facies mediälis dentis incisivi* (медіальна поверхня зуба різця); у клінічній номенклатурі – *bronchitis obstructa diffusa chronica* (хронічний дифузний обструктивний бронхіт); у фармацевтичній номенклатурі – *solutio Acidi borici spirituosa* (спиртовий розчин борної кислоти).

Основні моделі анатомічних термінів

У медичному терміні різні частини мови розташовуються в певному порядку, якого слід чітко дотримуватися для правильного розуміння їх змісту. Виділяють п'ять основних моделей термінів:

- 1) **іменник у Nom. + іменник у Gen.:** вена язика – *vena linguae*;
- 2) **іменник у Nom. + прикметник у Nom.:** глибока вена – *vena profunda*;
- 3) **іменник у Nom. + іменник у Gen. + прикметник у Nom.:** глибока вена язика – *vena linguae profunda*;

Nota bene! Після назв м'язів та зв'язок узгоджене означення (прикметник) ставиться одразу: **musculus (ligamentum) + прикметник у Nom. + іменник у Gen.:** поперечна зв'язка лопатки – *ligamentum transversum scapulae*;

- 4) у термінах, де іменник у Nom. та іменник у Gen. мають узгоджені означення, порядок слів може бути таким:
 - **іменник у Nom. + іменник у Gen. + прикметник у Gen. + прикметник у Nom.:** поперечний відросток поперекового хребця – *processus vertebrae lumbälis transversus*;
 - **іменник у Nom. + прикметник у Nom. + іменник у Gen. + прикметник у Gen.:** поперечний відросток поперекового хребця – *processus transversus vertebrae lumbälis*;

5) якщо в українському терміні іменник має при собі кілька прикметників, у латинському терміні порядок слів буде зворотний: задня п'яткова суглобова поверхня – *facies articulāris calcanea posterior*.

Переклад українського терміна латинською мовою

Ребра. Шукаємо словникову форму іменника: *costa*, ae, f. Визначаємо відміну та основу слова: I відміна, жіночий рід, основа: *cost-*. Необхідний відмінок і число – *Nominatīvus plurālis* (називний відмінок множини). Згідно таблиці відмінкових закінчень, *Nominatīvus plurālis* іменників першої відміни має закінчення *-ae*. Отже, до основи іменника додаємо відмінкове закінчення та отримуємо потрібну форму: *cost + ae = costae* – ребра.

Зв'язки. Шукаємо словникову форму іменника: *ligamentum*, i, n. Визначаємо відміну та основу слова: II відміна, середній рід, основа: *ligament-*. Необхідний відмінок і число – *Nominatīvus plurālis* (називний відмінок множини). Згідно таблиці відмінкових закінчень, *Nominatīvus plurālis* іменників другої відміни середнього роду має закінчення *-a*. Отже, до основи іменника додаємо відмінкове закінчення та отримуємо потрібну форму: *ligament + a = ligament* – зв'язки.

Пальці стопи. Шукаємо словникову форму іменників: *digītus*, i, m – палець, *pes, pedis*, m – стопа. Визначаємо відміну та основу першого слова: II відміна, чоловічий рід, основа: *digit-*. Необхідний відмінок і число – *Nominatīvus plurālis* (називний відмінок множини). Згідно таблиці відмінкових закінчень, *Nominatīvus plurālis* іменників другої відміни чоловічого роду має закінчення *-i*. До основи іменника додаємо відмінкове закінчення та отримуємо потрібну форму: *digit + i = digīti*. Потім визначаємо відміну та основу другого слова: III відміна, чоловічий рід, основа: *ped-*. Необхідний відмінок і число – *Genetīvus singulāris* (родовий відмінок однини). Згідно таблиці відмінкових закінчень, *Genetīvus singulāris* іменників третьої відміни має закінчення *-is*. До основи іменника додаємо відмінкове закінчення та отримуємо потрібну форму: *ped + is = pedis*. Термін перекладається *digīti pedis* – пальці стопи.

У терміні, що складається з кількох слів, на першому місці завжди стоїть іменник у *Nominativus*.

Вправи

1. Визначте відміну та основу іменників: arteria, ae, f; genu, us, n; cor, cordis, n; nervus, i, m; os, ossis, n; muscŭlus, i, m; capsŭla, ae, f; corpus, ōris, n; alveus, i, m; ductus, us, m; brachium, ii, n; articulatio, ōnis, f; manus, us, f; facies, ei, f; cornu, us, n, arcus, us, m; auris, is, f; cartilāgo, ĩnis, f; larynx, laryngis, m; species, ei, f.

2. Утворіть Nom. і Gen. plur. від іменників: pes, pedis, m; ganglion, i, n; gyrus, i, m; arteria, ae, f; ventricŭlus, i, m; ren, renis, m; sinus, us, m; nervus, i, m; vertebra, ae, f; rete, is, n; papilla, ae, f; os, ossis, n; homo, ĩnis, m; scapŭla, ae, f; facies, ěi, f; atrium, ii, n; arcus, us, m; plica, ae, f; ocŭlus, i, m.

3. Перекладіть терміни латинською мовою: головка ребра, шийка ребра, тіло ребра, горбок ребра, кут ребра, борозна ребра, реберна дуга (дуга ребер), тіло великогомілкової кістки, гребінь великогомілкової кістки, спинка язика, корінь язика, тіло язика, край язика, кінчик язика, цибулина аорти, кут грудини, гребінь шийки ребра, кістки пальців, шви черепного склепіння, ділянка печінки, борозна пазухи, суглоб коліна, тіло хребця, кістки грудної клітки, корінь дуги хребця, порожнина черепа, перегородка носа, дуга аорти, верхівка легені, м'язи живота, основа черепа, ділянки і частини тіла.

4. Перекладіть терміни українською мовою: bulbus ocŭli, dorsum nasi, rima palpebrarum, apex nasi, cavum oris, cavum pelvis, digiti pedis, corpus vertebrae, arcus vertebrae, lamina arcus vertebrae, crista capitis costae, crista colli costae, tuberculum costae, angulus costae, manubrium sterni, angulus sterni, corpus sterni, corpus maxillae, angulus mandibulae, caput mandibulae, collum mandibulae, incisura mandibulae, basis cranii, cavum nasi, ossa carpi, corpus phalangis, ligamentum nuchae, articulatio humeri, articulationes manus, canalis carpi, articulatio genus, muscŭli colli, muscŭli dorsi, muscŭli abdominis, muscŭli thoracis, cavum oris, tuberculum dentis, vasa auris.

Лексичний мінімум

apex, icis, m – верхівка
arcus, us, m – дуга
articulatio, ōnis, f – суглоб
bulbus, i, m – цибулина
caput, ĩtis, n – голова
cavum, i, n – порожнина

collum, i, n – шия
corpus, ōris, n – тіло
costa, ae, f – ребро
crista, ae, f – гребінь
digitus, i, m – палець
dorsum, i, n – спина

lamīna, ae, f – пластинка
 ligamentum, i, n – зв’язка
 mandibŭla, ae, f – нижня щелепа
 maxilla, ae, f – верхня щелепа
 manus, us, f – рука, кисть
 nasus, i, m – ніс

ocŭlus, i, m – око
 os, oris, n – рот
 os, ossis, n – кістка
 palpebra, ae, f – повіка
 rima, ae, f – щілина
 vertebra, ae, f – хребець

Практичне заняття № 3

Тема: Прикметник. Поділ прикметників на групи. Узгодження прикметників з іменниками. Вищий ступінь порівняння прикметників в анатомічній термінології

Прикметник (Adiectivum)

У латинській мові прикметники змінюються за родами, числами і відмінками. Латинські прикметники поділяються на дві групи. До першої групи належать прикметники, які відмінюються за зразком іменників першої і другої відмін. До другої групи належать прикметники, які відмінюються за зразком третьої відміни іменників. Приналежність прикметника до певної групи визначаємо за родовими закінченнями, що вказуються в словниковій формі в називному відмінку однини.

Прикметники I-II відмін мають у називному відмінку однини закінчення -us або -er для чоловічого роду, закінчення -a – для жіночого роду та -um – для середнього роду: profundus, a, um (profundus, profunda, profundum) – глибокий, a, e; sinister, tra, trum (sinister, sinistra, sinistrum) – лівий, a, e.

Прикметники чоловічого і середнього родів відмінюються за другою відміною, а жіночого – за першою. Відмінювання прикметників відбувається аналогічно відмінюванню іменників I-II відмін.

Основу прикметника визначаємо за формою жіночого роду в називному відмінку однини: sinister, sinistra, sinistrum – основа sinistr-.

	Singulāris		
	m	f	n
Nom.	profundus	profunda	profundum
Gen.	profund-i	profund-ae	profund-i

	Plurālis		
	m	f	n
Nom.	profund-i	profund-ae	profund-a
Gen.	profund-ōrum	profund-ārum	profund-ōrum

До другої групи належать прикметники, які відмінюються за зразком іменників третьої відміни. У свою чергу вони діляться на три підгрупи:

- прикметники з трьома родовими закінченнями: в чоловічому роді – **-er**, в жіночому роді – **-is** і в середньому роді – **-e**. Наприклад: *saluber, salubris, salubre* – цілющий, цілюща, цілюще;
- прикметники з двома закінченнями: в чоловічому і жіночому роді в **Nom. Sing** спільне закінчення – **-is**, а в середньому роді – **-e**. Наприклад: *brevis, e* – короткий, коротка, коротке;
- прикметники з одним закінченням для всіх трьох родів. У **Nom. Sing** вони закінчуються на **-r, -s, -x**.

Прикметники з одним закінченням записуються у словниках як іменники третьої відміни, повністю у називному відмінку однини, після чого подається закінчення родового відмінка однини разом з частиною основи. Наприклад: *simplex, ĩcis* – простий, проста, просте.

Основу прикметників з трьома і двома родовими закінченнями визначають за називним відмінком однини прикметника жіночого роду, відкинувши закінчення **-is**: *brevis, breve* – *brev-*.

Основу прикметників з одним родовим закінченням визначають за родовим відмінком однини, відкинувши закінчення **-is**:

Nominativus	Genetivus	Основа
<i>simplex</i>	<i>simplĭcis</i>	<i>simplĭc-</i>

	Singulāris		
	m	f	n
Nom.	brevis	brevis	breve
Gen.	brev-is	brev-is	brev-is
	Plurālis		
	m	f	n
Nom.	brev-es	brev-es	brev-ia
Gen.	brev-ium	brev-ium	brev-ium

Серед анатомічних термінів є прикметники, які за своєю формою належать до вищого ступеня. У термінології вживаються здебільшого шість прикметників у формі вищого ступеня порівняння:

maior, maius – великий, а, е, більший, а, е,;

minor, minus – малий, а, е, менший, а, е,;

anterior, anteriorus – передній, я, є;

posterior, posteriorus – задній, я, є;

superior, superiorus – верхній, я, є;

inferior, inferiorus – нижній, я, є.

Українською мовою ці прикметники в анатомічній номенклатурі перекладаються звичайним ступенем.

Прикметники у вищому ступені змінюються за приголосним типом третьої відміни іменників. Основа прикметників у вищому ступені дорівнює формі чоловічого/жіночого роду: maior-.

Singulāris		
	m, f	n
Nom.	maior	maius
Gen.	maiōr-is	maiōr-is
Plurālis		
	m, f	n
Nom.	maiōr-es	maiōr-a
Gen.	maiōr-um	maiōr-um

Прикметник вживається після іменника і узгоджується з ним у роді, числі та відмінку: шийний хребець– vertebra (nom. sing., f) cervicālis (nom. sing., f); праве коліно – genu (nom. sing., n) dextrum (nom. sing., n). Результатом узгодження є не спільність закінчення іменника та прикметника, а однаковий рід, відмінок і число з відповідними закінченнями для кожної частини мови залежно від відміни.

Вправи

1. Поділіть прикметники на групи: sinister, tra, trum; occipitālis, e; laterālis, e; internus, a, um; coronarius, a, um; sphenoidālis, e; pterygoideus, a, um; lumbālis, e; profundus, a, um; orbitālis, e; spinōsus, a, um; externus, a, um; palatīnus, a, um; frontālis, e; dexter, tra, trum; parietālis, e; saluber, bris, bre; rectus, a, um; simplex, ĩcis.

2. Утворіть форми Gen. Sing., перекладіть терміни: os temporāle, arcus vertebrālis, canālis palatīnus, forāmen ovāle, pars laterālis, sinus coronarius, facies articulāris, sulcus transversus, lamīna orbitālis, sutūra frontālis, ligamentum profundum, pars transversa, ramus petrōsus, antrum mastoideum, vertēbra lumbālis, processus pterygoideus, tuber parietāle, glandūla thyreoidea, tubercūlum pharyngēum, vena sinistra, fissūra horizontālis, ligamentum teres, crista ethmoidālis.

3. Узгодьте прикметник з іменником, перекладіть словосполучення: верхня (дуга, артерія, зв'язка); передня (лінія, частина); задній (гребінь, м'яз, відросток, стовбур); венозне (сплетення, кут, дуга); поперечний (м'яз, отвір, зв'язка).

4. Перекладіть словосполучення: отвір (великий, круглий, остистий, венозний); горбик (сонний, передній, задній, яремний); поверхня (спинна, внутрішня, носова, зовнішня); край (передній, задній); канал (зоровий, центральний, крижовий, сонний); речовина (чорна, сіра, губчаста).

5. До кожної групи слів доберіть відповідне означення, перекладіть терміни: processus, facies, tubercūlum (palatīnus, maius, glutaea); ganglion, raphe, muscūlus (rectus, palatīna pterygoideus, cervicāle); truncus, vena, foramen (cava, frontāle, sympatīcus); canālis, cornu, linea (transversa, pterygoideus, posterior); digītus, pars, cavum (propriūm, recta, minīmus).

6. Визначте за формою іменника рід прикметника, додайте відповідне закінчення: muscūlus long...; os temporāl...; forāmen palatīn...; facies intern...; vertebra cervicāl...; vena cav...; ligamentum transvers...; facies articulār...; processus pterygoide....

7. Перекладіть українською мовою: tuba auditoria, palātum osseum, substantia spongiōsa, plexus venōsus, labium superius, angūlus superior, costae spuriae, pars petrōsa, facies dorsālis, sulcus palatīnus, alae maior et minor, vertebrae sacrāles, forāmen ovāle, os lacrimāle, membrum superius, cornu maius, arteria inferior, cornu superius; skelēton membri superiōris, nervus transversus colli, facies palatīna lamīnae horizontālis, ductus lymphatīcus sinister, ligamentum transversum scapūlae, facies articulāris capītis costae, crista occipitālis interna, fossa cranii media, vena colīca sinistra, spina ossis sphenoidālis, corpus vertēbrae thoracīcae, vena profunda cerēbri, valvūla venae cavae inferiōris, ramus dexter venae portae, sutūra palatīna transversa, truncus lumbālis sinister, arcus ductus

thoracīci, alveōli dentāles, capsūla fibrōsa glandūlae thyreoideae, canāles palatīni, nervi occipitāles, conchae nasāles, cornua cossygea, nervi transversī, ligamenta lata, rami pulmonāles.

8. Перекладіть латинською мовою: простий суглоб, поперечний м'яз, широка зв'язка, передня поверхня, щитоподібна залоза, зв'язка щитоподібної залози, права легеня, верхівка правої легені, ліве коліно, зв'язка лівого коліна, грудний хребець, отвір грудного хребця, двоголовий м'яз, тіло двоголового м'яза, малий кам'янистий нерв, внутрішнє вухо, судини внутрішнього вуха, праве передсердя, порожниста вена, отвір порожнистої вени, внутрішня міжреберна пластинка, зоровий нерв, диск зорового нерва, ліва легенева артерія, верхня альвеолярна артерія, задня носова ость, передня реберна поверхня.

Лексичний мінімум

articulāris, e – суглобовий	occipitālis, e – потиличний
biceps, bicipītis – двоголовий	osseus, a, um – кістковий
carotīcus, a, um – сонний	palatīnus, a, um – піднебінний
cervicālis, e – шийний	profundus, a, um – глибокий
cossygeus, a, um – куприковий	sacrālis, e – крижовий
frontālis, e – лобовий	simplex, ĩcis – простий
latus, a, um – широкий	thoracālis, e – грудний
longus, a, um – довгий	transversus, a, um – поперечний
lumbālis, e – поперековий	zygomatīcus, a, um – виличний

Proverbia Latīna

- ✓ *Circūlus vitiōsus.* – Зачароване коло.
- ✓ *Carum, quod rarum.* – Любе те, що рідкісне.

Практичне заняття № 4

Тема: Граматичні категорії дієслова. Словникова форма дієслова. Основа дієслова теперішнього часу. Теперішній час дійсного способу активного стану. Наказовий спосіб теперішнього часу. Допоміжне дієслово esse.

Дієслово є самостійною змінюваною частиною мови і має такі граматичні категорії: час, спосіб, стан, особа, число. У словниках латинської мови дієслово подається в чотирьох основних формах:

persōna prima singulāris praesentis indicatīvi actīvi (перша особа однини теперішнього часу дійсного способу активного стану): orno – я прикрашаю, video – я бачу, dico – я говорю, constituo – я встановлюю, venio – я приходжу;

persōna prima singulāris perfecti indicatīvi actīvi (перша особа однини минулого часу доконаного виду дійсного способу активного стану): ornavi – я прикрасив, ла, ло, vidi – я побачив, ла, ло, dixi – я сказав, ла, ло, constitui – я встановив, ла, ло, veni – я прийшов, ла, ло;

supinum – супін (незмінна дієслівна форма, яка виражає мету або якісне визначення дії). Від цієї форми утворюються дієприкметники минулого часу пасивного стану: ornātum, visum, dictum, constitūtum, ventum,

infinitīvus praesentis actīvi (неозначена форма дієслова теперішнього часу активного стану): ornāre – прикрашати, vidēre – бачити, dicēre – говорити, constituēre – встановлювати, venīre – приходити,

Визначення дієвідміни

У латинській мові є чотири дієвідміни дієслова – coniugatio prima, secunda, tertia, quarta. Належність до відповідної дієвідміни визначаємо за кінцевим голосним основи praesentis verbi. Для того, щоб виділити цю основу, треба від неозначеної форми дієслова (infinitīvus) відкинути закінчення “re”, а в третій дієвідміні – “ēre”.

До першої дієвідміни належать дієслова, основа яких закінчується на ā: signāre – позначати, determināre – визначати.

До другої дієвідміни відносяться дієслова з основою на ē: vidēre – бачити, habēre – мати.

До третьої дієвідміни належать дієслова, основа яких закінчується на приголосний або голосний “u” (формальною ознакою таких дієслів є “ē” перед закінченням “re”): tegēre – покривати, describēre – описувати, statuēre – встановлювати.

До четвертої дієвідміни належать дієслова з основою на “ī”: nutrīre – годувати, finīre – закінчувати.

Теперішній час дійсного способу активного стану (Praesens indicatīvi actīvi)

Утворюється за допомогою додавання до основи praesentis verbi таких особових закінчень:

Singulāris

1. – o
2. – s
3. – t

Plurālis

1. – mus
2. – tis
3. – nt

NB!: У дієсловах першої дієвідміни в першій особі однини відбувається злиття голосного “ā” основи з особовим закінченням “o” в “o”. Наприклад: *voco, nomīno, milīto*.

NB!: У дієсловах третьої дієвідміни між основою та особовим закінченням використовується сполучний голосний; в другій і третій особах однини та першій, другій особах множини – “i”, а в третій особі множини – “u”.

Ці тематичні голосні вживаються і в тих дієсловах, основа яких закінчується на “u”:

NB!: У дієсловах четвертої дієвідміни в третій особі множини використовується сполучний голосний “u”.

Зразок відмінювання

	Con. prima		Con.secunda		Con. tertia		Con. quarta
Singularis							
1.	noto	1.	doceo	1.	tego	1.	nutrio
2.	nota-s	2.	doce-s	2.	teg-i-s	2.	nutri-s
3.	nota-t	3.	doce-t	3.	teg-i-t	3.	nutri-t
Pluralis							
1.	notā-mus	1.	docē-mus	1.	teg-ī-mus	1.	nutrī-mus
2.	notā-tis	2.	docē-tis	2.	teg-ī-tis	2.	nutrī-tis
3.	nota-nt	3.	doce-nt	3.	teg-u-nt	3.	nutri-u-nt

Дієслово esse

Латинське дієслово **esse** – “бути” не належить до жодної з дієвідмін і має такі особові форми:

Singulāris

1. *sum* – я є
2. *es* – ти є
3. *est* – він, вона, воно є

Plurālis

1. *sumus* – ми є
2. *estis* – ви є
3. *sunt* – вони є

**Теперішній час дійсного способу пасивного стану
(Praesens indicatīvi passīvi)**

Утворюється додаванням до основи **praesentis verbi** таких особових закінчень:

Singulāris

1. – or
2. – ris
3. – tur

Plurālis

1. – mur
2. – mīni
3. – ntur

NB!: Як і в активному стані, у першій особі однини першої дієвідміни відбувається злиття голосного основи “ā” із закінченням “or” в “or”.

NB!: У третій дієвідміні використовуються такі сполучні голосні: друга особа однини – “e”; третя особа однини, перша, друга множини – “i”; третя особа множини – “u”.

NB!: У третій особі множини дієслів четвертої дієвідміни вживається єднальний голосний “u”.

Зразки відмінювання

	Con. prima		Con.secunda		Con. tertia		Con. quarta
Singularis							
1.	notor	1.	doceor	1.	tegor	1.	nutrior
2.	notā-ris	2.	docē-ris	2.	teg-e-ris	2.	nutrī-ris
3.	notā-tur	3.	docē-tur	3.	teg-ī-tur	3.	nutrī-tur
Pluralis							
1.	notā-mur	1.	docē-mur	1.	teg-ī-mur	1.	nutrī-mur
2.	nota-mīni	2.	doce-mīni	2.	teg-i-mīni	2.	nutri-mīni
3.	nota-ntur	3.	doce-ntur	3.	teg-u-ntur	3.	nutri-u-ntur

Дієслова пасивного стану перекладаються українською мовою двома способами: *punīmur* – нас карають, ми караємося; *docentur* – їх навчають, вони навчаються.

Наказовий спосіб (Imperatīvus praesentis actīvi)

Imperatīvus має другу особу однини та другу особу множини. Друга особа однини утворюється за допомогою відкидання від *infinitīvus* закінчення “re” в усіх дієвідмінах. Друга особа множини утворюється додаванням до основи *praesentis verbi* закінчення “-te”, а у третій дієвідміні “-īte”.

	Singularis	Pluralis
nominare	Nomina!	Nomināte!
vidēre	Vide!	Vidēte!
tegēre	Tege!	Tegīte!
audīre	Audi!	Audīte!

NB!: Заперечення при наказовому способі виражається за допомогою дієслова **nolo** – “не хочу, не бажаю” та інфінітива відмінюваного дієслова:

Singulāris

1. noli laborāre!

2. noli tacēre!

Plurālis

1. nolīte laborāre!

2. nolīte tacēre!

Вправи

1. Перепишіть дієслова, визначте основу та дієвідміну: signāre, agēre, mutāre, nutrīre, dividēre, sedēre, munīre, formāre, descendēre, tegēre, habēre, servāre, dignoscēre.

2. Утворіть третю особу однини і множини теперішнього часу дійсного способу активного і пасивного стану: formāre, dignoscēre, audīre, miscēre, cognoscēre, servāre.

3. Перекладіть: tegēre, tegunt, tegit, tego; legīmus, legit, legīte, legēre; florēre, floret, florent, florētis; describunt, describo, describit, describe; sciunt, scio, scit, scīmus; spirātis, spirat, spirant, spirāre.

4. Перекладіть дієслова, дайте їх морфологічну характеристику: formant, tegit, signas, nutrit, praeparāmus, sentit, repetītis, studes, nominātis.

5. Утворіть третю особу однини і множини обох станів: nomināre, tegēre, sumēre, sanāre, habēre, miscēre, sentīre, recipēre.

6. Перекладіть українською мовою: Bene laboras. Laborate. Bene discere debetis. Nolite errare. Audi, quod dicunt. Da. Date. Misce. Repete bis. Monstra. Monstrate.

Лексичний мінімум

abduco, duxi, ductum, ěre – відводити	descendo, ndi, nsum, ěre – спускатись
ascendo, ndi, nsum, ěre – підніматись	divīdo, visi, visum, ěre – розділяти
audio, īvi, ītum, īre – слухати	do, dedi, datum, āre – давати
communīco, āvi, ātum, āre – з'єднувати	muto, āvi, ātum, āre – змінювати
corrīgo, rexi, rectum, ěre – виправляти	perfōro, āvi, ātum, āre – проникати, проривати
deformo, āvi, ātum, āre – деформувати	reccurro, curri, cursum, ěre – повертатись назад
	sano, āvi, ātum, āre – лікувати

sentio, sensi, sensum, īre – відчувати
 transverto, verti, versum, ěre – повертати
 video, vidi, visum, ěre – бачити

Proverbia Latīna

- ✓ *Festina lente.* – *Сниши поволі.*
- ✓ *Vivĕre est cogitāre.* – *Жити – це мислити.*
- ✓ *Vivĕre est militāre.* – *Жити – це боротися.*

Практичне заняття № 5

Тема: Перша відміна іменників. Іменники грецького походження. Суфікси іменників першої відміни. Неузгоджене означення. Грецькі еквіваленти латинських іменників першої відміни. Кінцеві терміоеlementи. Прийменники.

Перша відміна іменників (Declinatio prima)

До першої відміни належать іменники жіночого роду (f), які в **Gen. Sing** мають закінчення -ae, а в **Nom. Sing** закінчуються на -a: cellūla, ae – клітина, costa, ae, f – ребро, substantia, ae – речовина.

NB! До першої відміни належать іменники чоловічого роду (m), які в **Nom. Sing** закінчуються на -a, а в **Gen. Sing** – на -ae і означають назви професій та національностей: agricōla, ae – землероб, nauta, ae – моряк.

Casus	Singulāris	Plurālis
Nom.	cost-a	cost-ae
Gen.	cost-ae	cost-ārum
Dat.	cost-ae	cost-is
Acc.	cost-am	cost-as
Abl.	cost-ā	cost-is

Серед анатомічних, гістологічних і клінічних термінів є чимало іменників грецького походження. До першої відміни іменників грецького походження належать іменники чоловічого роду, які в **Nom. Sing.** мають закінчення -es, а в **Gen. sing.** закінчення -ae, а також іменники жіночого роду, які в **Nom. Sing.** мають закінчення -e, а в **Gen. sing.** закінчення -es: diabētes, ae, m – діабет, сечове виснаження, systōle, es, f – систола, скорочення серця.

	Singulāris	Plurālis	Singulāris	Plurālis
Nom.	systōl-e	systōl-ae	diabēt-es	diabēt-ae
Gen.	systōl-es	systōl-ārum	diabēt-ae	diabēt-ārum
Dat.	systōl-ae	systōl-is	diabēt-ae	diabēt-is
Acc.	systōl-en	systōl-as	diabēt-en	diabēt-as
Abl.	systōl-e	systōl-is	diabēt-a	diabēt-is

За першою відміною відмінюються і прикметники жіночого роду (f), які в **Nom. Sing** закінчуються на **-a**: magna – велика, vera – справжня, profunda – глибока.

Латинські прикметники узгоджуються з іменниками в роді, числі і відмінку, але звичайно стоять після іменника, до якого відносяться: lamīna magna – велика пластинка, substantia compacta – щільна речовина, substantia spongiōsa – губчаста речовина.

Casus	Singulāris	Plurālis
Nom.	costa vera	costae verae
Gen.	costae verae	costārum verārum
Dat.	costae verae	costis veris
Acc.	costam veram	costas veras
Abl.	costā verā	costis veris

Суфікси іменників I відміни

Суфікс **-ūr-** вказує на дію або результат дії. Наприклад: sutūra, ae – шов (від suo – шию), mixtūra, ae – мікстура (від misceo).

Суфікс **-in-** утворює іменники, які означають заняття, місце занять, конкретну назву та ін. Наприклад: doctrīna, ae – наука, вчення (від doceo), officīna, ae – майстерня, фабрика, аптека (від officium, i – служба, обов'язок).

Суфікси **-i-**, **-anti-**, **-enti-** утворюють іменники, які означають абстрактні поняття. Наприклад: memoria, ae – пам'ять (від memog – пам'ятний), substantia, ae – речовина (від substo – існую), sapientia, ae – мудрість (від sapio – я розумний).

Неузгоджене означення

У латинській мові, як і в українській, зустрічається неузгоджене означення, виражене іменником у родовому відмінку. Українською

мовою воно перекладається прикметником або іменником. Наприклад: **columna vertebrarum** – хребетний стовп (стовп хребців).

Неузгоджене означення входить до складу багатьох термінів. Незузгоджене означення, яке вказує на назву рослин, хімічного елемента або лікарського засобу, пишеться з великої літери. Наприклад: **aqua Menthae** – м'ятна вода.

Прийменники (Praepositiones)

У латинській мові кожен прийменник вимагає після себе певного відмінка. Серед прийменників, які керують **Acc.**, найчастіше вживаються такі: **ad** – для, при до, в; **ante** – перед; **contra** – проти; **inter** – між; **per** – через, протягом; **post** – після. Наприклад: *inter costas* – між ребрами; *per venam* – через вену.

Серед прийменників, які керують **Abl.**, найчастіше вживаються: **a, ab** – від; **cum** – з; **de** – про; **e, ex** – з (чогось); **pro** – для, за; **sine** – без. Наприклад: *ab aortā* – від аорти, *de costis* – про ребра.

Прийменники **in** та **sub** можуть вимагати двох відмінків – **Acc.** і **Abl.**. Якщо ставимо питання де?, у чому?, то ці прийменники вживаються з **Abl.** Наприклад: *sub scapulā* – під лопаткою. Якщо можна поставити питання куди?, вони вживаються з **Acc.** Наприклад: *sub scapulam* – під лопатку.

Латинсько-грецькі дублети іменників першої відміни

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
aqua	hydor, hydr-	вода
cellŭla	cytos, cyt-	клітина
cornea	keras, keratos, kerat-	рогівка
forma	morphe, morph-	форма, будова
femīna	gyne, gynaec-	жінка
glandŭla	aden, adenos, aden-	залоза
gingīva	ulon, ul-	ясна
lingua	glossa, gloss-	язик
mandibŭla	myle, myl-, genys, geny-	нижня щелепа
maxilla	gnathos, gnath-	верхня щелепа
medulla	myelos, myel-	мозок
natŭra	physis, physi-	природа

palpebra	blepharon, blephar-	повіка
sutūra	rhaphe, raph-	шов
tela	histos, hist-	тканина
tonsilla	amygdala, amygdal-	мигдалик
vagīna	colpos, colp-	піхва
vena	phleps, phlebos, phleb-	вена
vertebra	spondylos, spondyl-	хребець
vesīca	cystis, cyst-	міхур
vita	bios, bio-	життя

Кінцеві терміноелементи першої відміни

Терміноелемент	Значення
-aemia	кров
-algesia	больове відчуття
-algia	біль без органічної причини
-odynia	біль, больове відчуття
-ectasia	розширення
-ectomy	вирізання, видалення
-graphia	дослідження за допомогою рентгенівського знімка
-logia	наука, вчення
-malacia	розм'якшення
-pathia	страждання, захворювання, недуга
-plegia	удар, параліч, ураження
-rrhagia	кровотеча
-rrhaphia	зашивання, накладання шва
-rrhoea	підвищення виділення, течія
-scopia	огляд, обстеження за допомогою ендоскопічних приладів
-therapia	лікування
-tomy	розтин, розріз
-kinesia	рух
-mania	пристрасть, хвороблива схильність
-metria	вимірювання
-penia	нестача

-phagia	поїдання, поглинання
-philia	любов, схильність до чогось
-tonia	напруження, сила, тонус
-trophia	живлення
-uria	сеча
-megalia	збільшення, гіпертрофія
-sthenia	сила

Вправи

1. Провідмініайте словосполучення: *vertebra thoracīca* – грудний хребець, *tela nervōsa* – нервова тканина, *vena cava* – порожниста вена.

2. Утворіть форми Nom. Plur. і Gen. Plur. від таких словосполучень: *cellūla longa* – довга клітина, *rima recta* – пряма щілина, *vena cava sinistra* – ліва порожниста вена, *fossa canīna* – собача ямка, *lamīna magna* – велика пластинка, *substantia compacta* – щільна речовина, *vertebra thoracīca* – грудний хребець.

3. Перекладіть українською мовою терміни: *vena portae*, *columna vertebrārum*, *vena gastrīca sinistra*, *arteria coronaria dextra*, *vertebrae thoracīcae*, *costa spuria*, *spina scapūlae*, *tela nervōsa*, *crista tibiae*, *fractūra costārum*, *incisūra mandibūlae*, *linea nuchae*, *costae verae*, *caput costae*, *collum costae*, *corpus costae*, *tubercūlum costae*, *angūlus costae*, *arcus costārum*, *dorsum linguae*, *radix linguae*, *corpus linguae*, *margo linguae*, *tunīca mucōsa linguae*, *apex linguae*, *bulbus aortae*, *arteria hepatica propria*, *vena profunda linguae*, *vena palatīna externa*, *vena saphena magna*.

4. Перекладіть речення українською мовою: a) *Lingua Latīna in doctrīna necessaria est.* b) *Forma cellulārum varia est. Cellūlae longae, latae, magnae, parvae sunt.* c) *Sunt costae verae et spuriae. Costa octāva, nona, decīma, undecīma et duodecīma sunt costae spuriae. Costa prima, secunda et cetēra costae verae sunt. Substantia costārum verārum et costārum spuriārum dura est.* d) *In scapūlā spina scapūlae, fossa supraspināta, fossa infraspīnāta sunt.* e) *In calvariā multae sutūrae sunt. Interdum sutūram linguā Graecā raphen nomināmus (називаємо).*

5. Перекладіть латинською мовою: стовп хребців, форма клітини, форма клітин, вирізка лопатки, слизова оболонка язика, довге ребро, складка лівої порожнистої вени, несправжні ребра, клапан аорти,

перелом ключиці, вирізка нижньої щелепи, каркова лінія, ліва вінцева артерія, глибока вена язика, гребінь великогомілкової кістки.

6. Перекладіть терміни, виділіть терміноелементи, поясніть їх значення: *biologia, tonsillectomia, phlebotomia, hydrophobia, anaemia, gingivectomy, glossalgia, dysuria, urologia, phytotherapia, apathia, hypertonia, dystonia, hypotonia.*

Лексичний мінімум

<i>ala, ae, f</i> – крило	<i>lamīna, ae, f</i> – пластинка
<i>aorta, ae, f</i> – аорта	<i>linea, ae, f</i> – лінія
<i>apertūra, ae, f</i> – отвір	<i>lingua, ae, f</i> – язик
<i>arteria, ae, f</i> – артерія	<i>mandibŭla, ae, f</i> – нижня щелепа
<i>bucca, ae, f</i> – щока	<i>maxilla, ae, f</i> – верхня щелепа
<i>capsŭla, ae, f</i> – капсула	<i>medulla, ae, f</i> – мозок
<i>cellŭla, ae, f</i> – клітина	<i>nucha, ae, f</i> – карк
<i>chorda, ae, f</i> – струна	<i>orbīta, ae, f</i> – очна ямка
<i>clavicŭla, ae, f</i> – ключиця	<i>palpebra, ae, f</i> – повіка
<i>columna, ae, f</i> – стовп	<i>plica, ae, f</i> – складка
<i>concha, ae, f</i> – раковина	<i>porta, ae, f</i> – орбіта
<i>costa, ae, f</i> – ребро	<i>scapŭla, ae, f</i> – лопатка
<i>crista, ae, f</i> – гребінь	<i>sella, ae, f</i> – сідло
<i>fascia, ae, f</i> – фасція	<i>spina, ae, f</i> – ость
<i>fibra, ae, f</i> – волокно	<i>sutŭra, ae, f</i> – шов
<i>fibŭla, ae, f</i> – малоюмілкова кістка	<i>tibia, ae, f</i> – великоюмілкова кістка
<i>fossa, ae, f</i> – ямка	<i>valvŭla, ae, f</i> – клапан
<i>fovea, ae, f</i> – ямка	<i>vena, ae, f</i> – вена
<i>gingīva, ae, f</i> – ясна	<i>vertebra, ae, f</i> – хребець
<i>glandŭla, ae, f</i> – залоза	<i>vesīca, ae, f</i> – міхур
<i>incisŭra, ae, f</i> – вирізка	

Proverbia Latīna

- ✓ *Terra incognīta.* – Невідома земля.
- ✓ *Persōna grata.* – Бажана особа.
- ✓ *Persōna non grata.* – Небажана особа.
- ✓ *Tabŭla rasa.* – Чиста дошка.

Практичне заняття № 6

Тема: Друга відміна іменників. Правило середнього роду. Іменники грецького походження. Суфікси іменників другої відміни. Грецькі еквіваленти латинських іменників другої відміни. Кінцеві терміоеlementи.

Друга відміна іменників (Declinatio secunda)

До другої відміни належать іменники чоловічого та середнього родів, які у **Gen.Sing** закінчуються на **-i**.

Іменники чоловічого роду (**m**) у **Nom.Sing** мають закінчення **-us**, **-er**, а середнього роду (**n**) – закінчення **-um**. Наприклад: *nervus*, *i*, *m* – нерв, *muscŭlus*, *i*, *m* – м'яз, *ocŭlus*, *i*, *m* – око, *ramus*, *i*, *m* – гілка, *puer*, *pueri*, *m* – хлопчик, *magister*, *magistri*, *m* – вчитель, *cancer*, *cancri*, *m* – рак, *cavum*, *i*, *n* – порожнина, *collum*, *i*, *n* – шия, *spatium*, *ii*, *n* – простір.

Зразки відмінювання

	Singulāris	Plurālis	Singulāris	Plurālis
Nom.	nervus	nerv-i	puer	puēr-i
Gen.	nerv-i	nerv-ōrum	puēr-i	puer-ōrum
Dat.	nerv-o	nerv-is	puēr-o	puēr-is
Acc.	nerv-um	nerv-os	puēr-um	puēr-os
Abl.	nerv-ō	nerv-is	puēr-ō	puēr-is

NB!: Іменники середнього роду (**n**) в латинській мові мають такі особливості при відмінюванні:

- закінчення називного і знахідного відмінків як однини, так і множини у них співпадають;
- називний і знахідний відмінки множини закінчуються на **-a**.

Зразок відмінювання

	Singulāris	Plurālis
Nom.	cavum	cav-a
Gen.	cav-i	cav-ōrum
Dat.	cav-o	cav-is
Acc.	cav-um	cav-a
Abl.	cav-ō	cav-is

До середнього роду другої відміни належать також грецькі іменники, які зберегли своє грецьке закінчення **-on**: *ganglion*, *i*, *n* –

нервовий вузол, encephalon, i, n – головний мозок. Іменники грецького походження із закінченням **-on** змінюються за зразком середнього роду.

До другої відміни належать також іменники жіночого роду (**f**), які в називному відмінку однини мають закінчення **-us**, а в родовому відмінку однини – закінчення **-i**, та означають: назви дерев, кущів, країн, островів: Malus, i, f – яблуна, Aegyptus, i, f – Єгипет, Cyprus, i, f – Кіпр; загальні іменники: alvus, i, f – живіт, черево atomus, i, f – атом, crystallus, i, f – кристал, humus, i, f – земля, ґрунт, methodus, i, f – метод, periodus, i, f – період.

Суфікси іменників I і II відмін

Суфікси **-ul-**, **-ol-**, **-cul-**, додані до основи іменників, надають їм зменшувальне значення. При цьому рід іменника не змінюється. Наприклад: foliolum, i, n – листочок (від folium (n) – листок), ramulus, i, m – гілочка (від ramus (m) – гілка).

Суфікс **-men-** вказує на дію або результат дії. Наприклад: ligamentum, i, n – зв'язка (від ligo – зв'язую), ornamentum, i, n – прикраса (від orno – прикрашаю).

Суфікс **-ari-** утворює слово, яке означає місце, приміщення. Наприклад: vivarium, ii, n – віварій, приміщення для тварин (від vivo – живу), instrumentarium, ii, n – інструментарій (від instruo – будую, розробляю).

Латино-грецькі дублети іменників

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
animus	psyche, psych-	душа, духовна сила
caecum	typhlon, typhl-	сліпа кишка
cavum	antron, antr-	порожнина, печера
cerebrum	encephalon, encephal-	головний мозок
cibus	trophe, troph-	їжа, живлення
crassum	colon, col-	товста кишка
digitus	dactylos, dactyl-	палець
humerus	brachion, brachi-	плечова кістка
intestinum	enteron, enter-	кишка
labium	cheilos, cheil-	губа
ligamentum	desmos, desm-	зв'язка
locus	topos, top-	місце
muscūlus	mys, myos, my(o)	м'яз

nasus	rhis, rhinos, rhin-	ніс
nervus	neuron, neur-	нерв
nodus	ganglion, gangli-	вузол
ocūlus	ophthalmos, ophthalm-	око
palātum	uranos, uran-	піднебіння
somnus	hypnos, hypn-	сон
utērus	metra, metr-, hystera	матка
venēnum	toxicos, toxic-	отрута
ventricūlus	gaster, gastros, gastr-	шлунок

Кінцеві терміноелементи іменників другої відміни

Терміноелемент	Значення
-iater	лікар
-blastus	зародок
-lithus	камінь
-logus	спеціаліст
-metron	міра
-scorium	інструмент
-spasmus	спазм, судома

Вправи

1. Визначте рід іменників: barba, ovum, nervus, ager, digītus, scelēton, tela, sternum, ganglion, periōdus, ventricūlus, cancer.

2. Утворіть Nom. і Gen. plur. від іменників: ocūlus, i, m; atrium, ii, n; cerebrum, i, n; magister, tri, m; lobus, i, m; digītus, i, m; collum, i, n; blephāron, i, n; cranium, ii, n; muscūlus, i, m.

3. Визначте граматичні форми іменників: digītum, digītis, clavicūla, clavicūlae, muscūli, musculōrum, ligamenti, ligamenta, ocūlo, oculōrum, rami, ramum, ganglii, ganglia.

4. Перекладіть українською мовою: bulbus ocūli, fundus ocūli, angūlus fissūrae ocūli, tunīca fibrōsa bulbi, spatium pigmenti retīnae, camēra anterior bulbi, muscūlus scapūlae, collum costae, tubercūlum costae, angūlus costae, crista colli costae, manubrium sterni, angūlus sterni, corpus sterni, collum radii, palātum durum, rhaphe palāti, dorsum linguae, frenūlum linguae, muscūli linguae, in cavo nasi, cavum nasi, septum nasi osseum, dorsum nasi, radix nasi, cartilāgo septi nasi, alae nasi, caput humēri, collum anatomīcum, collum chirurgīcum, tubercūlum maius,

tuberculum minus, crista tuberculi maiōris, corpus humeri, musculi colli, musculus longus colli, musculi dorsi, musculi membri, musculi coccygei, musculus biceps brachii, musculi digitorum, musculus transversus nuchae, nuclei anteriōres thalami, nucleus nervi hypoglossi, nuclei nervi trigemini, sulci cerebri, gyri cerebri, lobi cerebri, gyrus longus insulae, gyri insulae, systema nervorum, nervi olfactorii, nervus vagus, nervi subclavii, discus nervi optici.

5. Перекладіть текст українською мовою:

De radio

Antebrachium ex ulna et radio constat. Ulna et radius longi sunt. In radio caput radii et capitulum humeri sunt. Forma capituli radii rotunda est. Capitulum radii de radio cetero collo radii parvo separatur. In radio crista interossea acuta est.

6. Перекладіть терміни латинською мовою: скелет передпліччя, порожнина черепа, очний м'яз (м'яз ока), нерви пальців, форма м'язів, очне дно, м'язи спини, шви черепа, порожнина носа, на голові ребра, блукаючий нерв, оболонка гілка блукаючого нерва, поперечний нерв шиї, підключичні нерви, центральна борозна острівця, ядро окорухового нерва, лімфатичні вузли, промениста зв'язка зап'ястка, крила носа, ручка грудини, кут ребра.

7. Від поданих слів утворіть іменники із зменшувальним значенням: saccus, i – мішок; lobus, i – частка; globus, i – куля; tubus, i – труба; venter, ventris – шлунок, caput, itis – голова, ramus, i – гілка, fons, fontis – джерело.

8. Перекладіть клінічні терміни, виділіть терміноелементи: ophthalmologus, gastrospasmus, neurectomia, myeloblastus, bronchoscopia, hydrophobia, dactylalgia, encephalomalacia, toxicologia.

Лексичний мінімум

alveolus, i, m – альвеола

angulus, i, m – кут

antebrachium, ii, n – передпліччя

atrium, ii, n – присінок,
передсердя

antrum, i, n – печера

anus, i, m – задній прохід

blepharon, i, n – повіка

brachium, ii, n – плече

bronchus, i, m – бронх

bulbus, i, m – цибулина

caecum, i, n – сліпа кишка

carpus, i, m – зап'ясток

cavum, i, n – порожнина

cerebellum, i, n – мозочок

cerebrum, i, n – мозок

cilium, ii, n – вія

colon, i, n – ободова кишка

collum, i, n – шия
cranium, ii, n – череп
digītus, i, m – палець
dorsum, i, n – спина
encephālon, i, n – головний мозок
frenūlum, i, n – вуздечка
fundus, i, m – дно
ganglion, i, n – нервовий вузол
gyrus, i, m – звивина
humērus, i, m – плечова кістка
intestīnum, i, n – кишка
labium, ii, n – губа
ligamentum, i, n – зв'язка
lobus, i, m – доля
manubrium, ii, n – ручка
mentum, i, n – підборіддя
membrum, i, n – кінцівка
muscūlus, i, m – м'яз

nasus, i, m – ніс
nervus, i, m – нерв
nodus, i, m – вузол
nucleus, i, m – ядро
ocūlus, i, m – око
orgānon, i, n – орган
ostium, ii, n – отвір
palātum, i, n – піднебіння
radius, ii, m – променева кістка
scelēton, i, n – скелет
septum, i, n – перегородка
spatium, ii, n – простір
sternum, i, n – грудина
stomachus, i, m – шлунок
supercilium, ii, n – брова
truncus, i, m – стовбур
utērus, i, m – матка
venticūlus, i, m – шлуночок
vestibūlum, i, n – присінок

Proverbia Latīna

- ✓ *Per aspēra ad astra.* – *Через терни до зірок.*
- ✓ *Ab ovo usque ad mala.* – *Від яйця до яблук (Від початку до кінця. Пор. укр.: Від А до Я).*
- ✓ *Aut cum scuto, aut in scuto.* – *Зі щитом або на щиті.*
- ✓ *Ex libris.* – *З книг. Екслібрис.*

Практичне заняття № 7

Тема: Прикметники I-II відмін. Суфікси прикметників I-II відмін. Субстантивация прикметників. Дієприкметник минулого часу пасивного стану. Латинсько-грецькі дублети прикметників першої групи

Прикметники I і II відмін (Adiectiva primae-secundae declinatiōnis)

Прикметники, які відмінюються за першою і другою відміною, мають окреме закінчення на кожний рід, а саме: у чоловічому роді вони закінчуються на **-us**, **-er** (як іменники другої відміни чоловічого роду); у жіночому роді на **-a** (як іменники першої відміни); у

середньому роді на **-um** (як іменники другої відміни середнього роду).

У словнику прикметник подається в **Nom. Sing.** Повністю наводиться форма чоловічого роду прикметника, а далі – закінчення жіночого й середнього родів. Наприклад: *latus, lata, latum* – широкий, широка, широке; *albus, alba, album* – білий, біла, біле; *niger, nigra, nigrum* – чорний, чорна, чорне; *ruber, rubra, rubrum* – червоний, червона, червоне.

У прикметниках на **-er** голосний **e** при відмінюванні, як правило, випадає. Зберігається **e** в основі прикметників *asper, aspēra, aspērūm* – шорсткий, *prosper, prospēra, prospērūm* – сприятливий, *miser, misēra, misērūm* – нещасний, *tener, tenēra, tenērūm* – ніжний, *liber, libēra, libērūm* – вільний та у тих прикметників, що закінчуються на **-fer** і **-ger**. Наприклад: *crucifer, crucifēra, crucifērūm* – хрестоцвітний.

Прикметники жіночого роду на **-a** відмінюються за першою відміною, прикметники чоловічого роду на **-us, -er** та прикметники середнього роду на **-um** відмінюються за другою відміною.

	Singulāris		
	masculīnum	feminīnum	neutrum
Nom.	lat-us	lat-a	lat-um
Gen.	lat-i	lat-ae	lat-i
Dat.	lat-o	lat-ae	lat-o
Acc.	lat-um	lat-am	lat-um
Abl.	lat-ō	lat-ā	lat-ō
	Plurālis		
	masculīnum	feminīnum	neutrum
Nom.	lat-i	lat-ae	lat-a
Gen.	lat-ōrum	lat-ārum	lat-ōrum
Dat.	lat-is	lat-is	lat-is
Acc.	lat-os	lat-as	lat-a
Abl.	lat-is	lat-is	lat-is

Прикметник звичайно ставиться після іменника, до якого він відноситься, і узгоджується з ним у роді, числі й відмінку (але не обов'язково у відміні). Наприклад: *musculus latus* – широкий м'яз,

vena profunda – глибока вена, ligamentum transversum – поперечна зв'язка.

Якщо іменник і прикметник належать до різних відмін, то вони відмінюються відповідно до своєї відміни (іменник за своєю відміною, а прикметник за своєю). Наприклад: collēga (I) verus (II) – справжній товариш.

Зразки відмінювання іменників з прикметниками
Musculus latus – широкий м'яз.

	Singulāris	Plurālis
Nom.	musculus latus	muscul-i lat-i
Gen.	muscul-i lat-i	muscul-ōrum lat-ōrum
Dat.	muscul-o lat-o	muscul-is lat-is
Acc.	muscul-um lat-um	muscul-os lat-os
Abl.	muscul-ō lat-ō	muscul-is lat-is

Vena profunda – глибока вена.

	Singulāris	Plurālis
Nom.	vena profunda	ven-ae profund-ae
Gen.	ven-ae profund-ae	ven-ārum profund-ārum
Dat.	ven-ae profund-ae	ven-is profund-is
Acc.	ven-am profund-am	ven-as profund-as
Abl.	ven-ā profund-ā	ven-is profund-is

Ligamentum transversum – поперечна зв'язка.

	Singulāris	Plurālis
Nom.	ligamentum transversum	ligament-a transvers-a
Gen.	ligament-i transvers-i	ligament-ōrum transvers-ōrum
Dat.	ligament-o transvers-o	ligament-is transvers-is
Acc.	ligament-um transvers-um	ligament-a transvers-a
Abl.	ligament-ō transvers-ō	ligament-is transvers-is

Суфікси прикметників I і II відмін

Суфікси **-e-**, **-ace-** утворюють прикметники, які вказують на речовину, з якої що-небудь зроблено: ferreus, a, um – залізний.

Суфікси **-os-**, **-lent-** утворюють прикметники, що мають відтінок численності, багатства: aquosus, a, um – водний, водяний.

Прикметники з суфіксом **-ide-** означають подібність: *xiphoideus*, а, um – мечовидний.

Прикметники з суфіксами **-in-**, **-ic-**, **-i-** означають належність, відношення до предмета, місця: *palatīnus*, а, um – піднебінний, *medius*, а, um – середній.

Суфікси **-ic-**, **-os-** утворюють прикметники, які вживаються в хімічній номенклатурі в назвах кислот: *Acidum nitrōsum* – азотиста кислота.

Перехід прикметників в іменники (субстантивация)

Із класу прикметників виділяється група слів, які без пояснювальних іменників набули предметного значення, субстантивувалися і, таким чином, перейшли в розряд іменника, що мається на увазі. Так, наприклад, спочатку вживався двослівний термін *intestinum rectum* – пряма кишка, згодом іменник *intestīnum* відпав, а прикметник *rectum* почав вживатися як іменник *rectum*, і, n – пряма кишка.

Серед субстантивованих прикметників в анатомічній термінології найчастіше вживаються: **caecum**, і, n – сліпа кишка, **duodēnum**, і, n – дванадцятипала кишка, *ileum*, і, n – клубова кишка, *colon*, і, n – ободова кишка, **vagus**, і, m – блукаючий нерв, **intīma**, ае, f – внутрішня оболонка судин.

Дієприкметник минулого часу доконаного виду пасивного стану (Participium perfecti passīvi)

Participium perfecti passīvi утворюється від основи супіна. Для цього від супіна (третя дієслівна форма) слід відкинути закінчення **-um** і додати закінчення **-us** для чоловічого роду, **-a** – для жіночого роду, **-um** – для середнього роду.

<i>muto, āvi, ātum, āre</i>	mutat-	<i>mutātus, mutāta, mutātum</i> – змінений, а, е
<i>video, vidi, visum, ēre</i>	vis-	<i>visus, visa, visum</i> – побачений, а, е
<i>tego, tegi, tectum, ěre</i>	tect-	<i>tectus, tecta, tectum</i> – вкритий, а, е
<i>vestio, īvi, ītum, ĩre</i>	vestit-	<i>vestītus, vestīta, vestītum</i> – покритий, а, е

Дієприкметники минулого часу доконаного виду пасивного стану відмінюються як прикметники I та II відмін та узгоджуються з

іменником у роді, числі та відмінку. Наприклад: *exsicco, exsiccāvi, exsiccātum, exsiccare* – висушувати – *exsiccātus, a, um* – висушений, а, е. Наприклад: *herba exsiccāta* – висушена трава, *ramus exsiccātus* – висушена гілка, *folium exsiccātum* – висушений листок.

Латинсько-грецькі дублети прикметників першої групи

Латинський прикметник	Грецький відповідник	Значення
<i>albus, a, um</i>	<i>leucos, leuc-</i>	білий,
<i>aliēnus, a, um</i>	<i>xenos, xen-</i>	чужий
<i>alter, a, um</i>	<i>allos, allo-</i>	інший
<i>angustus, a, um</i>	<i>stenos, sten-</i>	вузький
<i>caecus, a, um</i>	<i>typhlos, typhl-</i>	сліпий
<i>crassus, a, um</i>	<i>pachys, pachy-</i>	товстий
<i>durus, a, um</i>	<i>scleros, scler-</i>	твердий
<i>flavus, a, um</i>	<i>xanthos, xanth-</i>	жовтий
<i>griseus, a, um</i>	<i>polis, poli(o)-</i>	сірий
<i>magnus, a, um</i>	<i>megas, mega- macros, macr-</i>	великий
<i>medius, a, um</i>	<i>mesos, mes-</i>	середній
<i>multus, a, um</i>	<i>polys, poly-</i>	численний
<i>niger, gra, grum</i>	<i>melas, melan-</i>	чорний
<i>novus, a, um</i>	<i>neos, neo-</i>	новий
<i>parvus, a, um</i>	<i>oligos, olig- micros, micr-</i>	малий
<i>proprius, a, um</i>	<i>autos, auto-</i>	власний
<i>rectus, a, um</i>	<i>proctos, proct- orthos, orth-</i>	прямий
<i>ruber, bra, brum</i>	<i>erythros, erythr-</i>	червоний
<i>spurius, a, um</i>	<i>pseud-, pseudo-</i>	несправжній
<i>tardus, a, um</i>	<i>bradys, brady-</i>	повільний

Вправи

1. Узгодьте прикметники з іменниками, перекладіть словосполучення: *orgānon, i, n (externus, a, um), muscūlus, i, m (longus, a, um), oculus, i, m (sinister, tra, trum), methōdus, i, f (bonus, a, um), succus, i, m (gastricus, a, um), tubercūlum, i, n (acūtus, a, um), cellūla, ae, f (longus, a, um).*

2.Провідмініайте словосполучення: oculus dexter – праве око, substantia spongiosa – губчаста речовина, brachium sinistrum – ліве плече.

3.Перекладіть українською мовою: musculus longus, musculus latus, muscūli longi, muscūli lati, digītus medius, vena profunda, collum longum, substantia compacta, fascia brachii, radius dexter, in oculō sinistrō, fractūra brachii dextri, tunīca mucōsa nasi, ligamentum venōsum et arteriōsum, vena palatīna externa, plicae tunīcae mucōsae vesīcae felleae, arteria coronaria dextra, vena profunda linguae, glandūlae gastrīcae propriae, ostium tubae auditīvae, ostium venae cavae inferiōris, tubercūlum thyreoideum inferius, nervus transversus colli, apertūra externa aquaeductus vestibūli, ramus dexter venae portae, vena colīca sinistra, musculus spinōsus thorācis.

De muscūlis

Numērus musculōrum organismi humāni magnus est. Forma musculōrum etiam varia est: sunt muscūli lati, longi, externi, interni, profundi et cetēri. Muscūli dorsi varii et multi sunt, exempli causa, musculus trapezius, musculus rhomboideus ceterique. Musculus trapezius latus est. Muscūli fasciis cinguntur. Fasciae in fascias proprias et fascias subcutaneas dividuntur. Multae fasciae medicis notae sunt: fascia brachii, fascia antebrachii, fascia lata, fascia iliaca, fascia cribrosa, fascia obturatoria ceteraeque.

De tunīcis

Tunīcas mucōsas, submucōsas, serōsas, subserōsas distinguimus. Sunt etiam tunīcae fibrōsae, vasculōsae ceteraeque. Tunīca mucōsa cum papillis multis linguam tegit. Tunīcam serōsam et tunīcam mucōsam in vesīca fellea, tunīcam mucōsam et tunīcam musculārem in vesīca urinaria conspicimus. In trachea tunīcam mucōsam, tunīcam fibrocartilagineam tunicamque adventitiam vidēmus. Tunīcam adventitiam alīter tunīcam externam nomināmus.

4.Перекладіть латинською мовою: дельтовидна зв'язка, довгий м'яз шиї, порожниста вена, порожнисті вени, біла речовина, грудні нерви, судинне коло зорового нерва, щільна речовина, червоне ядро, червоні ядра, жовта зв'язка, жовті зв'язки, лімфатичний вузол, підколінні лімфатичні вузли, привушні лімфатичні вузли, куприкові м'язи, диск зорового нерва, підключичні нерви, зоровий нерв, долонні зв'язки, бокові зв'язки, велика підшкірна вена, глибока

артерія язика, права лопатка, складка слизової оболонки, шлункові складки, піднебінні залози.

5. Перекладіть словосполучення, утворіть Nom. Plur.: глибока вена, глибокий вузол, глибока фасція; сонний горбик, сонна артерія, сонна борозна; барабанна гілка, барабанна ость, барабанний отвір; зубчастий шов, зубчасте ядро; правий шлуночок, праве передсердя, права ключиця; серединна борозна, серединний нерв, серединний гребінь.

6. Утворіть прикметники за допомогою суфікса -e-: золотий (aurum, i, n – золото), срібний (argentum, i, n – срібло), хрящовий (cartilago, cartilaginis – хрящ), кістковий (os, ossis – кістка), глотковий (pharynx, pharyngis – глотка).

7. Утворіть прикметники за допомогою суфікса -os-: м'язевий (musculus, i, m – м'яз), нервовий (nervus, i, m – нерв), волокнистий (fibra, ae, f – волокно), остистий (spina, ae, f – ость), губчастий (spongia, ae, f – губка), кам'янистий (petra, ae, f – камінь).

8. Утворіть participium perfecti passivi. Перекладіть: divido, divīsi, divīsum, dividēre – розділяти, pono, posui, positum, ponere – ставати, tego, texi, tectum, tegere – покривати, describo, descripsi, descriptum, describere – описувати, voro, voravi, voratum, vorare – поглинати, rumino, ruminavi, ruminatum, ruminare – жувати, recipio, recepi, receptum, recipere – брати, servo, servavi, servatum, servare – зберігати, munio, munivi, munitum, munire – зміцнювати, frango, fregi, fractum, frangere – розбивати.

Лексичний мінімум

acusticus, a, um – слуховий
acutus, a, um – гострий
adversus, a, um – повернений до чого-небудь
albus, a, um – білий
anatomicus, a, um – анатомічний
cavus, a, um – порожній
compactus, a, um – щільний
compositus, a, um – складний
coniunctivus, a, um – сполучний
crassus, a, um – товстий
cutaneus, a, um – шкірний

dexter, tra, trum – правий
durus, a, um – твердий
externus, a, um – зовнішній
flavus, a, um – жовтий
gluteus, a, um – сідничий
internus, a, um – внутрішній
ischiadicus, a, um – сідничий
latus, a, um – широкий
longus, a, um – довгий
magnus, a, um – великий
medius, a, um – середній
multus, a, um – численний

palatīnus, a, um – піднебінний
 parvus, a, um – малий
 rotundus, a, um – круглий
 sinister, tra, trum – лівий

spongiōsus, a, um – губчастий
 spurius, a, um – несправжній
 transversus, a, um – поперечний
 vacuus, a, um – пустий

Proverbia Latīna

- ✓ *Mala herba cito crescit.* – *Погане зілля швидко росте.*
- ✓ *Fortūna caeca est.* – *Доля сліпа.*
- ✓ *Honesta vita beāta est.* – *Чесне життя – щасливе.*
- ✓ *Plenus venter non studet libenter.* – *Повний живіт не вчиться охоче.*

Практичне заняття № 8-10

Тема: Третя відміна іменників. Приголосна група. Голосна група. Мішана група. Суфікси іменників третьої відміни. Латинсько-грецькі дублети іменників третьої відміни. Кінцеві терміоеlementи третьої відміни

До третьої відміни належать іменники всіх трьох родів, які в **Nom. Sing** мають різні закінчення, а в **Gen. Sing** – закінчення **-is**.

Словникова форма іменників третьої відміни: homo, homīnis, m – людина; ratio, ratiōnis, f – розум; cor, cordis, n – серце.

До чоловічого роду третьої відміни належать іменники, які мають такі закінчення в **Nom. i Gen. Sing.:**

-o	-īnis	homo, homīnis	людина
	-ōnis	pulmo, pulmōnis	легеня
-or	-ōris	tumor, tumōris	пухлина
-os	-oris	flos, floris	квітка
-er	-ēris	vomer, vomēris	леміш
	-ēris	trochanter, trochantēris	вертлюг
-es (нерівноскл.)	-ēdis	pes, pedis	нога, стопа
	-ētis	paries, pariētis	стінка
-ex	-īcis	apex, apīcis	верхівка

Винятки: mater, matris, f – мозкова оболонка; gaster, gastris, f – шлунок; os, ossis, n – кістка; os, oris, n – рот; tuber, ēris, n – горб; cor, cordis, n – серце.

До жіночого роду третьої відміни належать іменники, які мають такі закінчення в **Nom. i Gen. Sing.:**

-as	-ātis	tuberositas, tuberositātis	горбистість
-----	-------	----------------------------	-------------

-is	-is	auris, auris	ВУХО
-es	-is	pubes, pubis	ЛОБОК
-s	-tis	pars, partis	ЧАСТИНА
-us	-ūtis	salus, salūtis	ЗДОРОВ'Я
	-ūdis	incus, incūdis	КОВАДЛО
-x	-īcis	cervix, cervīcis	ШИЙКА
	-gis	phalanx, phalangis	ФАЛАНГА
-do	-īnis	longitūdo, longitudīnis	ДОВЖИНА
-go	-īnis	cartilāgo, cartilagīnis	ХРЯЩ
-io	-ōnis	regio, regiōnis	ДІЛЯНКА

Винятки: atlas, antis, m – атлант, перший шийний хребець; tendo, īnis, m – сухожилок; margo, īnis, m – край; axis, axis, m – вісь, другий шийний хребець; canālis, is, m – канал; sanguis, is, m – кров; dens, dentis, m – зуб; thorax, ācis, m – грудна клітка; соссух, соссуґis, m – куприк; fornix, īcis, m – склепіння; larynx, laryngis, m – гортань; pharynx, pharyngis, m – глотка, горло; varix, varīcis, m – венозний вузол; vas, vasis, n – судина; pancreas, pancreātis, n – підшлункова залоза.

До середнього роду третьої відміни належать іменники, які мають такі закінчення в Nom. і Gen. Sing.:

-c	-tis	lac, lactis	МОЛОКО
-e	-is	rete, retis	СІТКА
-n	-īnis	semen, semīnis	НАСІННЯ
-t	-ītis	caput, capītis	ГОЛОВА
-ma	-ātis	diaphragma, diaphragmātis	ДІАФРАГМА
-ur	-ōris	jecur, jecōris	ПЕЧІНКА
-us	-ēris	ulcus, ulcēris	ВИРАЗКА
	-ōris	corpus, corpōris	ТІЛО
	-uris	crus, cruris	НІЖКА
-l	-lis	fel, fellis	ЖОВЧ
-ar	-āris	exemplar, exemplāris	ЗРАЗОК

Винятки: aden, adēnis, m – залоза, лімфатичний вузол; lien, liēnis, m – селезінка; recten, rectīnis, m – гребінь; ren, renis, m – нирка; splen, splenis, m – селезінка; phren, phrenis, f – діафрагма, розум.

Особливості іменників третьої відміни:

1. Іменники третьої відміни в **Nom. Sing** мають різні закінчення, навіть в одному й тому ж самому роді.

2. У третій відміні основа іменників здебільшого неповна в **Nom. Sing**, тобто основа іменника третьої відміни не може виділятися з форми **Nom. Sing**. Для виділення основи потрібен **Gen. Sing**, який подається другою формою іменника в словнику. Від цієї форми, відкидаючи закінчення **-is**, отримуємо основу.

3. За закінченням основи іменники третьої відміни поділяються на три групи (класи, типи (classis)): **приголосний, голосний, мішаний**.

Classis consonans (приголосна група): належать нерівноскладові іменники всіх трьох родів, основа яких закінчується на один приголосний (нерівноскладовим вважається іменник, який в **Gen. Sing** має більшу кількість складів, ніж в **Nom. Sing**). Наприклад: *pes, pedis, m* – стопа; *cortex, corticis, m* – кора; *apex, apicis, f* – верхівка; *articulatio, ōnis, f* – суглоб; *derma, dermatis (n)* – шкіра.

Classis vocālis (голосна група): належать іменники середнього роду, які в **Nom. Sing** мають закінчення **-e, -al, -ar**. Наприклад: **-e:** *rete, is, n* – сітка; **-al:** *animal, animalis* – тварина; **-ar:** *exemplar, exemplaris* – приклад, зразок.

Classis mixta (мішана група): належать іменники чоловічого і жіночого роду:

а) рівноскладові (які в **Nom. Sing** і **Gen. Sing** мають рівну кількість складів): *auris, is, f* – вухо; *cutis, is, f* – шкіра;

б) нерівноскладові, основа яких закінчується на два приголосних: *pars, partis, f* – частина; *cor, cordis, n* – серце; *dens, dentis, m* – зуб; *os, ossis, n* – кістка.

NB!: У словнику іменники третьої відміни записуються за загальним правилом, тобто у **Nom. Sing** і **Gen. Sing**, але у **Gen. Sing** звичайно вказується не тільки закінчення **-is**, але й останні склади основи: *caput, itis, n* – голова.

Якщо основа в **Nom. Sing** і **Gen. Sing** однакова, то в словнику вказується тільки закінчення **Gen. Sing**. – **-is:** *auris, is, f* – вухо,

Таблиця відмінкових закінчень іменників третьої відміни

Число	Singularis			Plurālis		
	рід			рід		
Відмінки	m	f	n	m	f	n
Nom.	Різні			-es	-es	-a, -ia
Gen.	-is	-is	-is	-um, -ium	-um, -ium	-um, -ium
Dat.	-i	-i	-i	-ībus	-ībus	-ībus
Acc.	-em	-em	=Nom.	-es	-es	-a, -ia
Abl.	-e, -i	-e, -i	-e, -i	-ībus	-ībus	-ībus

NB!: Різницю у відмінкових закінченнях приголосної, голосної і мішаної груп іменників третьої відміни показує таблиця:

Група	Відмінки		
	Abl. Sing	Gen. Sing	Nom. Plur., Acc. Plur (середній рід)
приголосна	-e	-um	-a
голосна	-ī	-ium	-ia
мішана	-e	-ium	-a

Іменники чоловічого і жіночого родів третьої відміни відмінюються однаково.

Відм.	Приголосна група		Мішана група		Голосна група
	m	n	f	n	n
Singularis					
Nom.	homo	corpus	pars	cor	exemplar
Gen.	homīnis	corpōris	partis	cordis	exemplāris
Dat.	homīni	corpōri	parti	cordi	exemplāri
Acc.	homīnem	corpus	partem	cor	exemplar
Abl.	homīne	corpōre	parte	corde	exemplari
Plurālis					
Nom.	homīnes	corpōra	partes	corda	exemplaria
Gen.	homīnum	corpōrum	partium	cordīum	exemplarium
Dat.	hominībus	corpōrībus	partibus	cordībus	exemplarībus
Acc.	homīnes	corpōra	partes	corda	exemplaria
Abl.	hominībus	corpōrībus	partibus	cordībus	exemplarībus

Суфікси іменників III відміни

Суфікс **-or-** утворює іменники чоловічого роду, які називають:

а) діючу особу. Наприклад: *doctor, ōris, m* – доктор, вчений, лікар (від *doceo* – навчаю);

б) предмет, який виконує дію. Наприклад: *abductor, ōris, m* – відвідний м'яз (від *abduco* – відводжу);

с) фізичний або духовний стан. Наприклад: *liquor, ōris, m* – рідина (від *liquor, liqui* – бути рідким, текти), *dolor, ōris, m* – біль (від *doleo* – страждаю).

Суфікс **-io-** утворює іменники жіночого роду, що називають дію або результат дії. Наприклад: *descriptio, ōnis, f* – опис (від *describo* – описую), *deformatio, ōnis, f* – деформація (від *deformo* – викривляю, спотворюю).

Суфікси **-tas-**, **-tudo-** утворюють іменники жіночого роду, що означають якість або абстрактні поняття. Наприклад: *atitūdo, dīnis, f* – ширина (від *latus, a, um* – широкий), *valetūdo, dīnis, f* – здоров'я (від *valeo* – я є здоровим), *cavitas, tātis, f* – порожнина (від *cavus, a, um* – порожній, видовбаний).

Суфікс **-men-** утворює іменники середнього роду, які називають засіб або результат дії. Наприклад: *foramen, īnis, n* – отвір (від *formo* – утворюю), *medicamen, īnis, n* – ліки (від *medeor* – лікую).

Суфікс **-oma-** утворює іменники середнього роду, які вказують на пухлину. Наприклад: *lipōma, mātis, n* – жирова пухлина (від гр. *lipos* – жир).

Суфікс **-itis** вказує на запальний процес і утворює іменники від основ, що означають назву органа. Наприклад: *bronchitis, bronchitidis, f* – бронхіт (від *bronchus, i, m* – бронх).

Суфікс **-osis** утворює іменники, які вказують на назви захворювань неzapального процесу. Наприклад: *acidosis, is, f* – збільшення вмісту кислих речовин у крові і тканинах (від *acidum, i, n* – кислота).

Латинсько-грецькі дублети іменників третьої відміни

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
<i>abdomen, īnis, n</i>	<i>lapara, lapar-</i>	живіт
<i>aēr, aēris, n</i>	<i>pneumat, pneumatos</i>	повітря
<i>apex, īcis, m</i>	<i>acron, acr-</i>	верхівка
<i>articulatio, ōnis, f</i>	<i>arthron, arthr-</i>	суглоб

caput, ĩtis, n	cephale, kephale	ГОЛОВА
cartilāgo, ĩnis, n	chondros, chondr-	хрящ
cor, cordis, n	cardia, cardi-	серце
corpus, ōris, n	soma, somatos	тіло
cutis, is, f	derma, dermat-	шкіра
dens, dentis, m	odus, odont-	зуб
homo, ĩnis, m	anthropos, anthrop-	людина
fel, fellis, n	chole, chol-	жовч
lien, lienis, m	splen, splen-	селезінка
mater, tris, f	meninx, mening-	мозкова оболонка
mens, mentis, f	phren, phren-	розум, думка
os, oris, n	stoma, stomat-	рот
os, ossis, n	osteon, oste-, ost-	кістка
pectus, ōris, n	stethos, sthet-	груди
pes, pedis, m	pus, podos, pod-	нога, стопа
pulmo, ōnis, m	pneumon, pneum-	легеня
ren, renis, m	nephros, nephr-	нирка
sanguis, ĩnis, m	haema, haemat-	кров
sol, solis, m	helios, heli-	сонце
tumor, oris, m	oncos, onc-	пухлина
tendo, ĩnis, m	tenon, ten-	сухожилок
tempus, ōris, n	chronos, chron-	час
unguis, is, m	onyx, onychos, onych-	ніготь
vas, vasis, n	angion, angi-	судина
viscus, ěris, n	splanchnon, splanchn-	внутрішні органи

Кінцеві терміоеlementи іменників третьої відміни

-genesis	походження, виникнення, зародження
-gnosis	пізнання, вчення
-lysis	розпад, розчинення, руйнування
-paresis	парез, неповний параліч
-poësis	утворення, створення
-ptosis	опущення органа
-rrhexis	розрив
-schisis	розщеплення
-sclerosis	затвердіння тканин чи органів

-stasis	застій (крові, жовчі, сечі)
-stenosis	звуження
-ectasis, -tasis	розширення
-mycosis	грибкове захворювання
-necrosis	змертвіння

Вправи

1. Визначте основу і тип відмінювання: hepar, ātis, n; larynx, laryngis, m; stenōsis, is, f; caput, ītis, n; cartilāgo, ĩnis, f; calcar, calcāris, n; cutis, is, f; os, oris, n; dens, dentis, m; articulatio, ōnis, f; auris, is, f; cervix, ĩcis, f; tendo, ĩnis, m; apex, ĩcis, m; anĭmal, ālis, n; levātor, ōris, m; pulmo, ōnis, m; os, ossis, n.

2. Узгодьте прикметники з іменниками, провідніайте словосполучення: pulmo, ōnis, m (dexter, tra, trum) – права легеня; auris, is, f (medius, a, um) – середнє вухо; foramen, ĩnis, n (palatĭnus, a, um) – піднебінний отвір; mater, tris, f (durus, a, um) – тверда мозкова оболонка; pes, pedis, m (sinister, tra, trum) – лїва нога; dens, dentis, m (deciduus, a, um) – молочний зуб; systēma, atis, n (lymphaticus, a, um) – лїмфатична система.

3. Утворїть Gen. Sing., визначте групу та основу іменникїв: ren, systēma, rete, lien, hepar, crus, abdōmen, caput, corpus, femur, forāmen, pulmo, cartilāgo, pectus, auris, apex, homo, mens, cutis.

4. Утворїть Gen. Sing., перекладїть терміни українською мовою: systēma lymphaticum, caput zygomaticum, crus dextrum, vas lymphaticum profundum, corpus callōsum, vas lymphaticum, articulatio composita, pars tympanica, forāmen rotundum, os longum, canālis opticus.

5. Перекладїть словосполучення: канал (живильний, хребтовий, зоровий, сонний); кїстка (довга, коротка, плоска, повітряна); отвір (великий, круглий, рїзцевий, овальний); край (остистий, правий, виличний, лускоподїбний); частина (кам'яниста, барабана, очноямкова, грудна); суглоб (простий, складний, плоский, еліпсоїдний); судина (бокова, сполучна, лїмфатична); тїло (жирове, мозолисте, склисте, трапецієвидне); вухо (внутрішнє, зовнішнє, лїве, середнє).

6. Перекладїть латинською мовою анатомїчні терміни: основа крижової кїстки, верхївка крижової кїстки, грудна порожнина, кїстки черепа, великий піднебінний канал, рїзцевї отвори, горбистїсть

ліктьової кістки, кістки пальців, основа фаланги, тіло фаланги, тіло сідничої кістки, головка стегнової кістки, плоскі суглоби, складний суглоб, м'яз-опускач нижньої губи, м'яз-підіймач лопатки, м'яз-обертач, м'язи-обертачі шиї, м'язи-підіймачі ребер, поперечний м'яз живота, м'яз-розгинач пальців, привідний м'яз великого пальця, присінок рота, жирове тіло щоки, ротові залози, шийка зуба, верхівка кореня зуба, тіло підшлункової залози, хрящі носа, основа легені, верхівка серця, велика вена серця.

7. Перекладіть анатомічні терміни українською мовою: *margo superior partis petrosae, corpus maxillae, canāles palatīni, tuberositas radii, ossa carpi, ossa sesamoidea, corpus ossis ilii, collum femōris, apex capitis fibulae, ossa digitōrum pedis, iuncturae ossium, canālis carpi, articulationes pedis, musculus depressor supercilii, musculus levator labii superioris, musculus levator anguli oris, musculi rotatores thoracis, musculi levatores costarum longi, musculi abdominis, musculus flexor digitōrum profundus, musculus supinator, musculus pronator quadratus, musculus extensor digiti minimi, musculus abductor digiti minimi, musculus tensor fasciae latae, musculus rectus femōris, angulus oris, tunica mucosa oris, corpus pancreatis, cartilago septi nasi, apex pulmonis, incisura cardiaca pulmonis sinistri, cortex renis, atrium cordis, arteria profunda femōris, venae cordis, dura mater encephali, vasa auris internae, regiones corporis, regiones colli, regiones pectoris, ligamentum capitis femōris.*

8. Перекладіть тексти українською мовою:

De corde

Cor est musculus. Forma externa cordis formae externae conii similis est. Cordi duo ventriculi et duo atria sunt. Cor arteriae coronariae nutriunt: arteria coronaria dextra et arteria coronaria sinistra. Cor est musculus, qui continenter contrahitur et dilatatur. Phasis, in qua cor contrahitur, systole, in qua dilatatur, diastole vocatur. In vicissitudine perpetua systoles et diastoles labor cordis constat. Cor humanum centrum systematis sanguiferi est. Cor in sinistro pectoris latere in pericardio situm est. Iuxta cor pulmones sunt. Cor duos ventriculos habet. Ex ventriculis cordis arteriae sanguinem recipiunt et in membra diffundunt, venae sanguinem in cor reportant.

De atlante

Vertebra prima atlas vocātur. Forma atlantis specificā est. Idcirco homīnes atlantem statim cognoscunt. Atlas parvus est, tamen caput sustentat.

De abdomīne

Corpus homīnis e capīte, trunco et membris constat. Abdōmen, trunci pars, inter pectus et pelvim situm est. Pectus ab abdomīne diaphragmāte, membrāna solīda et musculōsa seiungitur. Regio abdominis in epigastrium, mesogastrium, hypogastrium dividitur. Varii muscūli cavum abdominis tegunt, ut muscūlus rectus abdominis, muscūlus externus, internus, transversus abdominis et cetēri. In cavo abdominis viscēra locata sunt: hepar, stomachus, renes, lien, intestīna et cetēra.

9. Від поданих слів утворіть:

a) іменники з суфіксом **-or** та перекладіть їх: *flecto, flexi, flectum, flectere* – згинати, *indico, āvi, ātum, indicāre* – вказувати, показувати, *levo, levāvi, levātum, levāre* – піднімати, *provideo, vidi, visum, providere* – передбачати, заготовляти, *respiro, respirāvi, respirātum, respirāre* – видихати, полегшувати, *moveo, movi, motum, movere* – рухати;

b) іменники за допомогою суфікса **-io-**, перекладіть їх: *fundo, fudi, fusum, fundere* – переливати, *divido, divīsi, divisum, dividere* – ділити, *iniicio, iēcī, iectum, iniicere* – вводити, *colligo, lēgi, lectum, colligere* – збирати, нагромаджувати;

c) іменники за допомогою суфіксів **-tas-**, **-tudo-** та перекладіть їх: *longus, a, um* – довгий, *magnus, a, um* – великий, *quantus, a, um* – такий, великий, *amplus, a, um* – щедрий, *altus, a, um* – високий, глибокий, *gravis, e* – важкий;

d) Іменники за допомогою суфікса **-itis-** та перекладіть їх: *appendix, appendicis, f* – придаток, *larynx, laryngis, f* – гортань, *pleura, pleurae, f* – плевра, *colon, coli, n* – ободова кишка, *encephalon, encephali, n* – головний мозок, *hepar, hepatis, n* – печінка, *pharynx, pharyngis, m* – глотка.

10. Перекладіть терміни, виділіть і поясніть терміноелементи:

laparotomia, stethoscopia, chronologia, splanchnologia, odontoma, adenoma, hepatoptosis, somatasthenia, cephalgia, cholepoësis, nephrosis, splenoptosis, cephalomyositis, splanchoptosis, nephritis, hepatitis, angiolysis, splenalgia.

Лексичний мінімум

abdōmen, ĩnis, n – живіт	extensor, ōris, m – м'яз-розгинач
abductor, ōris, m – м'яз-відвідник	femur, ōris, n – стегно
adductor, ōris, m – м'яз-привідник	flexor, ōris, m – м'яз-згинач
aden, adēnis, m – залоза, лімфатичний вузол	foramen, ĩnis, n – отвір
anastomōsis, is, f – сполучення	frons, frontis, f – лоб, чоло
apex, apĭcis, m – верхівка	gaster, gastris, f – шлунок
aponeurōsis, is, f – розтяг	hallux, ucis, m – великий палець стопи
apophysis, is, f – приросток	hepar, ātis, n – печінка
articulatio, ōnis, f – суглоб	index, ĩcis, m – вказівний палець кисті
atlas, atlantis, m – атлант, перший шийний хребець	larynx, laryngis, m – гортань
auris, is, f – вухо	levator, ōris, m – м'яз-підіймач
axis, axis, m – вісь, другий шийний хребець	lien, lienis, m – селезінка
basis, is, f – основа	liquor, ōris, m – рідина
calcar, āris, n – шпора	margo, ĩnis, m – край
calx, calcis, f – п'ята	mater, tris, f – мозкова оболонка
canālis, is, m – канал	paris, is, f – ніздря
cartilāgo, ĩnis, f – хрящ	occiput, ĩtis, n – потилиця
соссух, угis, m – куприк	os, oris, n – рот
compressor, ōris, m – м'яз-стискач	os, ossis, n – кістка
cor, cordis, n – серце	pancreas, atis, n – підшлункова залоза
corpus, ōris, n – тіло	paries, pariētis, m – стінка
cortex, tĭcis, m – кора, кіркова речовина	pars, partis, f – частина
crus, cruris, n – гомілка	pectus, ōris, n – груди
cutis, is, f – шкіра	pelvis, is, f – таз
dens, dentis, m – зуб	pes, pedis, m – стопа, нога
depressor, ōris, m – м'яз-опускач	phalanx, phalangis, f – фаланга
diaphysis, is, f – діафіз, тіло кістки	pharynx, pharyngis, m – глотка, горло
epiphysis, is, f – епіфіз, наросток	pronātor, ōris, m – м'яз-привертач
	pulmo, ōnis, m – легеня
	radix, icis, f – корінь
	regio, ōnis, f – область, ділянка

ren, renis, m – нирка
sanguis, ĩnis, m – кров
tendo, ĩnis, m – сухожилок
thorax, ācis, m – грудна клітка
tuber, tubēris, n – горб
ulcus, ulcēris, n – виразка

unguis, is, m – ніготь
urēter, ěris, m – сечовід
varix, varīcis, m – венозний
вузол
vas, vasis, n – судина
vertex, ĩcis, m – тім'я

Proverbia Latīna.

- ✓ *Homo locum ornat, non hominem locus.* – Людина красить місце, а не місце – людину.
- ✓ *Repetitio est mater studiōrum.* – Повторення – мати навчання.
- ✓ *O tempora, o mores!* – О часи, о звичаї!
- ✓ *Finis coronat opus.* – Кінець вінчає справу.
- ✓ *Mens sana in corpore sano.* – В здоровому тілі – здоровий дух.

Практичне заняття № 11

Тема: Прикметники третьої відміни. Суфікси прикметників третьої відміни. Латинсько-грецькі дублети прикметників третьої відміни. Дієприкметник теперішнього часу активного стану

Прикметники третьої відміни залежно від кількості родових закінчень в **Nom. Sing** поділяються на три підгрупи:

1. Прикметники з трьома родовими закінченнями: в чоловічому роді – **-er**, в жіночому роді – **-is** і в середньому роді – **-e**. Наприклад: saluber, salubris, salubre – цілющий, цілюща, цілюще; acer, acris, acre – гострий, гостра, гостре.

2. Прикметники з двома закінченнями: в чоловічому і жіночому роді в **Nom. Sing** спільне закінчення – **-is**, а в середньому роді – **-e**. Наприклад: brevis, e – короткий, коротка, коротке; laterālis, e – боковий, бокова, бокове.

3. Прикметники з одним закінченням для всіх трьох родів. У **Nom. Sing** вони закінчуються на **-r, -s, -x**.

Прикметники з одним закінченням записуються у словниках як іменники третьої відміни, повністю у називному відмінку однини, після чого подається закінчення родового відмінка однини разом з частиною основи. Наприклад: biceps, bicipĭtis – двоголовий,

двоголова, двоголове; simplex, ĩcis – простий, проста, просте; par, paris – рівний, рівна, рівне.

Основу прикметників з трьома і двома родовими закінченнями визначають за називним відмінком однини прикметника жіночого роду, відкинувши закінчення **-is**:

Nominatīvus	Основа
acer, acris, acre	acr-
brevis, breve	brev-

Основу прикметників з одним родовим закінченням визначають за родовим відмінком однини, відкинувши закінчення **-is**:

Nominatīvus	Genetīvus	Основа
simplex	simplĭcis	simplic-

Усі прикметники третьої відміни відмінюються як іменники голосного типу третьої відміни.

Зразки відмінювання прикметників третьої відміни

1. acer, acris, acre – гострий, гостра, гостре:

	Singularis			Plurālis	
	m	f	n	m, f	n
Nom.	acer	acris	acre	acres	acria
Gen.	acris	acris	acris	acrium	acrium
Dat.	acri	acri	acri	acrĭbus	acrĭbus
Acc.	acrem	acrem	acrem	acres	acria
Abl.	acri	acri	acri	acrĭbus	acrĭbus

2. brevis, e – короткий, коротка, коротке:

	Singularis		Plurālis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	brevis	breve	breves	brevia
Gen.	brevis	brevis	brevium	brevium
Dat.	brevi	brevi	brevĭbus	brevĭbus
Acc.	brevem	breve	breves	brevia
Abl.	brevi	brevi	brevĭbus	brevĭbus

3. simplex, ĩcis – простий, проста, просте:

	Singularis		Plurālis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	simplex	simplex	simplĭces	simplicia

Gen.	simplicis	simplicis	simplicium	simplicium
Dat.	simplici	simplici	simplicibus	simplicibus
Acc.	simplicem	simplex	simplices	simplicia
Abl.	simplici	simplici	simplicibus	simplicibus

Прикметники третьої відміни, так само як прикметники першої і другої відмін, узгоджуються з іменниками в роді, числі і відмінку. Наприклад: *musculus brevis* – короткий м'яз (*musculus*, і, m – м'яз; *brevis*, е – короткий);

NB!: У сполученні *musculus brevis* прикметник узгоджуються з іменниками в роді, числі, відмінку, але не у відміні. Наприклад: *herba recens* – свіжа трава (*herba* – перша відміна, *recens* – третя відміна).

Суфікси прикметників III відміни

1. **-ālis(e), -āris(e)** – утворюють прикметники зі значенням часу або місця: *ulnāris*, е – ліктьовий (*ulna*, ae, f – лікоть); *polāris*, е – полярний (*polus*, і, m – полюс).

2. **-bīlis, -īlis** – позначають схильність до певної якості, пасивну можливість певної дії: *fragīlis*, е – крихкий; *mobilis*, е – рухомий.

3. **-ensis, -iensis** – утворюють відносні прикметники від назв місцевості, адміністративних одиниць: *canadensis*, е – канадський; *chinensis (sinessis)*, е – китайський.

4. **-esc (ens), -ntis** – з допомогою цього суфікса та закінчення **-ens** від основ прикметників, іменників та дієслів утворюються нові прикметники зі значенням подібності, неповної якості, початку переходу в нову якість: *nigrescens, ntis* – темнуватий (*niger, gra, grum* – чорний); *flavescens, ntis* – жовтуватий (*flavus, a, um* – жовтий).

5. **-oīdes, -īdes, -opsis** – уніфіковані суфікси містять грецькі елементи **eidōs** – вид та **opsis** – вид, образ і перекладаються – видний: *deltoideus, a, um* – дельтовидний.

6. **-formis, e** – суфікс у вигляді уніфікованого закінчення, що вказує на подібність та перекладається як – видний: *cordiformis* – серцевидний.

Латинсько-грецькі дублети прикметників третьої відміни

Латинський прикметник	Грецький відповідник	Значення
<i>aequālis, e</i>	<i>homoiōs, homos</i>	рівний
<i>brevis, e</i>	<i>brachys, brachy-</i>	короткий

celer, is, e	tachys, tachy-	швидкий
dulcis, e	glycys, glycy-	солодкий
gravis, e	barys, baro-	тяжкий
latens, entis	cryptos, crypt-	прихований
mollis, e	malacos, malac-	м'який
omnis, e	pan, pant-	весь, всякий
par, paris	isos, iso-	рівний
senīlis, e	geron, geront-	старечий

Дієприкметник теперішнього часу активного стану (Participium praesentis actīvi)

В анатомічній термінології є ряд термінів, які за формою подібні до прикметників III відміни третьої підгрупи із закінченням **-ns**, але є дієприкметниками теперішнього часу активного стану. Такі дієприкметники утворюються додаванням до основи **praesentis verbi** формантів **-ns** (у першій і другій дієвідміні) та **-ens** (у третій і четвертій дієвідміні), **-ntis** (у Gen. Sing.). Наприклад: laborāre – laborans, docēre – docens, abducēre – abducens, audīre – audiens. Дієприкметники теперішнього часу активного стану відмінюються за зразком прикметників III відміни з одним закінченням для всіх трьох родів.

	Singularis		Pluralis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	abducens	abducens	abducentes	abducentia
Gen.	abducentis	abducentis	abducentium	abducentium
Dat.	abducenti	abducenti	abducentībus	abducentībus
Acc.	abducentem	abducens	abducentes	abducentia
Abl.	abducenti	abducenti	abducentībus	abducentībus

За допомогою дієприкметників теперішнього часу активного стану утворюються терміни в анатомічній номенклатурі: aorta ascendens /descendens (аорта висхідна/низхідна) від ascendēre (підніматися)/descendēre (сходити вниз); vertebra septīma prominens (сьомий виступаючий хребедь) від prominēre (виступати вперед); у клінічній номенклатурі: ren migrans (блукаюча нирка) від migrāre (переселятися); arthrītis deformans (деформуючий артрит) від

deformāre (викривляти); у фармацевтичній номенклатурі: remedium corrigens (засіб для поліпшення смаку) від corrigere (виправляти), remedium excitans (збуджуючий засіб) від excitare (хвилювати).

В українській мові є ряд іменників на **-нт**, які утворилися від основи латинських дієприкметників теперішнього часу дійсного способу активного стану. Наприклад: лаборант, доцент, студент, асистент, аспірант, реципієнт.

Вправи

1. Провідмініяйте словосполучення: musculus brevis; os temporale; vas capillare; vertebra cervicālis; homo sapiens.

2. Узгодьте прикметники з іменниками, перекладіть словосполучення українською мовою: os, ossis, n (frontalis, e); fissura, ae, f (horizontalis, e); foramen, ĩnis, n (sacrālis, e); fractura, ae, f (simplex, ĩcis); ligamentum, i, n (teres, ětis); tuberculum, i, n (dentālis, e).

3. Перекладіть терміни українською мовою, утворіть Gen. sing.: os temporale, arcus vertebrālis, foramen ovale, pars laterālis, facies articulāris, lamina orbitālis, sutura frontālis, vertebra lumbālis, tuber parietale, fissura horizontalis, ligamentum teres, crista ethmoidālis.

4. Перекладіть словосполучення: частина (шийна, поперекова, грудна); гілка (бічна, спинна, черевна); поверхня (суглобова, спинна, реберна); нерв (нижньощелепний, щічний, лицевий); зв'язка (кругла, великогомілкова, міжключична); м'яз (двоголовий, короткий, суглобовий).

5. Узгодьте прикметник з іменником, перекладіть словосполучення: articulāris, e (відросток, поверхня, м'яз); lacrimālis, e (кістка, частина, мішечок); sacrālis, e (отвір, канал, гребінь); centrālis, e (артерія, частка, судина); vertebrālis, e (дуга, стовп, артерія); cerebrālis, e (поверхня, ямка).

6. Перекладіть терміни українською мовою: lamina orbitālis ossis ethmoidālis, fovea articulāris, processus articulāris, truncus lumbālis sinister, valvula foraminis ovalis, sulcus arteriae temporālis mediae, crista occipitālis interna, spina ossis sphenoidālis, facies articulāris capitis costae, ventriculus laterālis, sulcus lacrimālis, crista tuberculi majōris, facies palatina laminae horizontalis, nervus transversus colli, vagina tendinis musculi tibiālis anteriōris, protuberantia occipitālis externa, flexura sacrālis recti, stratum longitudinale ventriculi, fossa cerebri laterālis, foramen occipitale magnum, pars basilāris ossis occipitālis, ossa

frontalia, ossa temporalia, ossa occipitalia, ossa parietalia, systēma nervōrum centrāle, vas capillāre, ligament vocalia, ossa nasalia, arteria femorālis, dura mater medullae spinālis, muscūlus biceps brachii, tuber frontāle, tuber mentāle, incisūra claviculāris sterni.

7. Перекладіть речення українською мовою: a) Muscūli crania varii sunt: muscūli frontāles, occipitāles, articulāres, nasāles, zygomatīci, temporāles et cetēri. b) Ossa crania cerebrālis sunt: os frontāle, ossa temporalia, ossa parietalia, os sphenoidāle, os ethmoidāle et os occipitāle. c) Dentēs sunt: dentēs molāres, praemolāres, incisīvi, canīni, serotīni. d) Ossa pelvis paria sunt. e) In vertebris omnībus forāmen vertebrāle est. f) Muscūli ex filis tenuībus et mollībus componuntur. g) Muscūlus biceps femōris caput longum et caput breve habet.

Лексичний мінімум

abdominālis, e – черевний
abducens, entis – відвідний
afferens, entis – приносний
alveolāris, e – комірковий
articulāris, e – суглобовий
ascendens, entis – висхідний
basālis, e – основний
biceps, bicipītis – двоголовий
capillāris, e – капілярний
cerebrālis, e – церебральний
costālis, e – реберний
craniālis, e – черепний
dentālis, e – зубний
descendens, entis – нисхідний
frontālis, e – лобовий
lacrimālis, e – слізний
laterālis, e – бічний

lumbālis, e – поперековий
migrans, antis – блукаючий
mollis, e – м'який
nasālis, e – носовий
occipitālis, e – потиличний
orbitālis, e – очноямковий
par, paris – рівний
pectorālis, e – грудний
plantāris, e – підошовний
radiālis, e – променевиий
simplex, ĩcis – простий
superficiālis, e – поверхневий
temporālis, e – висковий
teres, ĩtis – круглий
thoracālis, e – грудний
vasculāris, e – судинний
vertebrālis, e – хребетний

Proverbia Latīna

- ✓ *Omne initium difficile est.* – *Всякий початок важкий.*
- ✓ *Ars longa, vita brevis.* – *Мистецтво вічне, життя коротке.*
- ✓ *Sapienti sat.* – *Розумному достатньо.*
- ✓ *Oratio veritatis simplex est.* – *Мова правди проста.*

Практичне заняття №12

Тема: Ступені порівняння прикметників. Суплетивні ступені порівняння прикметників. Неповні ступені порівняння прикметників. Вживання ступеневих форм в анатомічній термінології

Ступені порівняння прикметників (Gradus comparatiōnis)

У латинській мові є три ступені порівняння прикметників:

- gradus positīvus** – звичайний,
- gradus comparatīvus** – вищий,
- gradus superlatīvus** – найвищий.

Ступені порівняння мають лише якісні прикметники.

Вищий ступінь утворюється за допомогою суфіксів **-ior-** (для чоловічого і жіночого роду) і **-ius-** (для середнього роду), які додаються до основи прикметника:

Прикметник	Основа	Gradus comparatīvus
latus, a, um – широкий	lat-	latior – ширший, a, latius – ширше
brevis, e – короткий	brev-	brevior, brevius
simplex, ĩcis – простий	simplic-	simplicior, simplicius

Прикметники у вищому ступені відмінюються за приголосним типом третьої відміни.

	Singularis		Pluralis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	Brevior	brevius	breviōres	breviōra
Gen.	breviōris	breviōris	breviōrum	breviōrum
Dat.	Breviōri	breviōri	breviorībus	breviorībus
Acc.	Breviōrem	brevius	breviōres	breviōra
Abl.	Breviōre	breviōre	breviorībus	breviorībus

Найвищий ступінь порівняння утворюється за допомогою суфікса **-issīm-**, який додається до основи прикметника звичайного ступеня, та родових закінчень **-us, -a, -um**:

Positīvus	Основа	Superlatīvus
latus, a, um – широкий	lat-	latissīmus, a, um – найширший, a, e
brevis, e – короткий	brev-	brevissīmus, a, um
simplex, ĩcis – простий	simplic-	simplicissīmus, a, um

Прикметники на **-er** утворюють найвищий ступінь за допомогою суфікса **-rim**, що додається до форми **Nom. Sing** чоловічого роду та родових закінчень **-us, -a, -um**:

Positīvus	Masculinum	Superlatīvus
acer, acris, acre	acer	acerrīmus, a, um
celer, is, e	celer	celerrīmus, a, um

Шість прикметників третьої відміни на **-ilis** утворюють **Superlativus** від основи прикметника звичайного ступеня за допомогою суфікса **-līm-** та родових закінчень **-us, -a, -um**:

Positīvus	Основа	Superlatīvus
facīlis, e – легкий	facil-	facil-līm-us, a, um
difficīlis, e – тяжкий	difficil-	difficil-līm-us, a, um
simīlis, e – подібний	simil-	simil-līm-us, a, um
dissimīlis, e – неподібний	dissimil-	dissimil-līm-us, a, um
humīlis, e – низький	humil-	humil-līm-us, a, um
gracīlis, e – стрункий	gracil-	gracil-līm-us, a, um

Усі прикметники в найвищому ступені відмінюються за першою і другою відмінами: чоловічого і середнього роду – за другою відміною, а жіночого роду – за першою відміною.

Прикметники першої і другої відмін, основа яких закінчується на голосний **-e, -i, -u**, утворюють ступені порівняння за допомогою прислівника **magis** – більше (для вищого ступеня) і **maxīme** – найбільше (для найвищого ступеня) і початкової форми прикметника.

Positīvus	Comparatīvus	Superlatīvus
necessarius, a, um – необхідний	magis necessarius, a, um	maxīme necessarius, a, um

Утворення ступенів порівняння прикметників від різних основ

П'ять прикметників утворюють ступені порівняння від різних основ (суплетивно):

Positīvus	Comparatīvus	Superlatīvus
bonus, a, um – добрий	melior, melius	optīmus, a, um
malus, a, um – поганий	peior, peius	pessīmus, a, um
magnus, a, um – великий	maior, maius	maxīmus, a, um
parvus, a, um – малий	minor, minus	minīmus, a, um
multus, a, um – численний	plures, plura	plurīmi, ae, a

Неповні ступені порівняння

Деякі прикметники, утворені від прислівників чи прийменників, або зовсім не мають **Positīvus**, або мають його дуже рідко, до того ж із спеціальним значенням. **Comparatīvus** таких прикметників має значення звичайного ступеня.

	Comparatīvus	Superlatīvus
prae – перед	prior, prius – попередній	primus, a, um – перший
prope – близько	proprior, proprius – ближчий	proximus, a, um – найближчий
post – після	posterior, posterius – наступний	postrēmus, a, um – останній
extra – зовні	exterior, exterius – зовнішній	extrēmus, a, um – крайній
intra – всередині	interior, interius – внутрішній	intīmus, a, um – найглибший
supra – вгорі	superior, superius – вищий	suprēmus, a, um – найвищий
infra – внизу	inferior, inferius – нижчий	infīmus, a, um – найнижчий
ultra – по той бік	ulterior, ulterius – потойбічний	ultīmus, a, um – останній

Вживання відмінків при ступенях порівняння

У латинській мові, як і в українській, порівняння може бути сполучникове і безсполучникове. При сполучниковому порівнянні слово, з яким порівнюється підмет, ставиться у **Nominatīvus** зі сполучником **quam** (ніж). Наприклад:

Pinus est altior quam Iuniperus (Сосна вища, ніж ялівець).

При безсполучниковому порівнянні в українській мові об'єкт порівняння ставиться в родовому відмінку, а в латинській – в орудному (**Ablatīvus comparatīōnis**). Наприклад:

Pinus est altior Iuniperō (Сосна вища від ялівцю).

Якщо з групи однорідних за якістю предметів виділяється один предмет, який володіє якістю у найвищому ступені, тоді прикметник ставиться в **Superlatīvus**, а іменник, що позначає групу предметів,

вживається в родовому відмінку. Українською мовою перекладаємо його родовим відмінком з прийменником з, **з-поміж**. Наприклад:

Omniū elementōrum Hydrogenium levissimum est (З усіх елементів водень найлегший).

NB!: В анатомічній термінології компаративи **major, majus** і **minor, minus** вживаються зі значенням звичайного ступеня. Наприклад: circūlus sanguinis minor – мале коло кровообігу.

Вправи

1. Утворіть ступені порівняння від таких прикметників: *latus*, *a, um* – широкий; *brevis*, *e* – короткий; *acer, acris, acre* – гострий; *mollis*, *e* – м'який; *arduus, a, um* – крутий; *crudēlis, e* – жорстокий; *purus, a, um* – чистий; *ruber, bra, brum* – червоний; *gravis, e* – важкий.

2. Провідмінійте та перекладіть словосполучення: *membrāna crassissima*; *margo anterior*; *ramus posterior*.

3. Перекладіть терміни українською мовою: *plica axillāris anterior*, *facies anterior*, *fovea costālis superior*, *incisūra vertebrālis superior*, *tuberculum anterius*, *processus articulāris superior*, *protuberantia occipitālis externa*, *ala major*, *facies anterior partis petrōsae*, *hiātus canālis nervi petrōsi majōris*, *sulcus nervi petrōsi minōris*, *margo superior partis petrōsae*, *spina tympanīca major*, *canāles palatīni minōres*, *spina nasālis posterior*, *basis crania externa*, *crista tubercūli minōris*, *muscūlus rectus capītis anterior*, *muscūlus auriculāris posterior*, *muscūlus scalēnus inferior*, *muscūlus pectorālis major*, *glandūla linguālis major*, *glandūlae sublinguālis minōres*.

4. Перекладіть речення українською мовою: a) *Circulatio sanguinis a ventriculo cordis sinistro usque ad atrium dextrum circūlus sanguinis major nominātur.* b) *Nucleus in parte anteriōre cellūlae positus est.* c) *Muscūlus latissimus dorsi.* d) *Dentes ossibus duriōres sunt.* e) *Costa prima brevior et latior est costis reliquis.* f) *Ocūli in parte superiōre faciei locāti sunt.* g) *Prima costa omnium costārum latissima est.* h) *Hepar est glandūla maxima in corpore humano, in parte superiōre abdominis sita.* i) *Omnium vasōrum vasa capillaria minima et tenuissima sunt.* k) *Pelvis in pelvim majōrem et pelvim minōrem dividitur.* l) *Circūlus sanguinis maior circūlo sanguinis minōre multo longior est.*

5. Перекладіть анатомічні терміни латинською мовою: задня поверхня, нижня хребцева вирізка, задній горбик, велике крило, великі крила, розтвір каналу малого кам'янистого нерва, нижня

поверхня кам'янистої частини, мала барабанна ость, передній край, нижня сіднична лінія, верхня гілка, нижні гілки, передній похилий м'яз, великий круглий м'яз, верхня частина.

Proverbia Latīna

✓ *Imperāre sibi maxīmum imperium est.* – *Наказувати собі – найбільша влада.*

✓ *Optimum medicamentum quies est.* – *Найкращі ліки – це спокій.*

✓ *Vona valetūdo melior est, quam maxīmae divitiae.* – *Добре здоров'я краще, ніж найбільші багатства.*

Практичне заняття №13

Тема: Прислівник. Ступені порівняння прислівників

Прислівники в латинській мові поділяються на дві групи: самостійні (первинні): *saepe* – часто, *semper* – завжди, *nunc* – тепер, *post* – після, *ubi* – де, коли; та похідні (вторинні), що утворюються від прикметників та дієприкметників.

Утворення похідних прислівників

1. Від прикметників першої та другої відмін прислівники утворюються шляхом додавання до основи прикметника форманта **-e**:

altus, a, um – високий, глибокий → **Gen. Sing.** *alti* + e → *alte* – високо, глибоко.

Деякі прислівники утворюються при допомозі форманта **-o**:

citus, a, um – швидкий → **Gen. Sing.** *citi* + o → *cito* – швидко, негайно.

2. Від прикметників третьої відміни прислівники утворюються шляхом додавання до основи прикметника форманта **-iter**:

brevis, e – короткий → **Gen. Sing.** *brevis* + iter → *breviter* – коротко.

3. Часто прислівниками виступають прикметники середнього роду: *multus*, a, um – численний → *multum* – багато; *facilis*, e – легкий → *facile* – легко; *seterus*, a, um – інший → *seterum* – зрештою, між іншим.

4. Від прикметників і дієприкметників теперішнього часу активного стану, основа яких закінчується на **-nt** (а називний відмінок однини на **-ns**), прислівники утворюються додаванням до основи форманта **-er**:

sapiens, sapientis – розумний → **Gen. Sing.** sapientis + er → sapienter – розумно.

5. Деякі прислівники походять від іменників, від дієслівних форм, а також від прикметників із закінченням **-im**: partim – частково, statim – твердо, стійко, cursim – бігом, поспішно.

Ступені порівняння прислівників

Похідні прислівники, утворені від якісних прикметників, мають вищий і найвищий ступені порівняння.

Вищий ступінь прислівника збігається з вищим ступенем відповідного прикметника в середньому роді однини. Найвищий ступінь прислівники утворюють при допомозі тих самих суфіксів, що і відповідні прикметники, але замість родових закінчень **-us**, **-a**, **-um** виступає закінчення **-e**:

Positīvus	Comparatīvus	Superlatīvus
alte – високо	altius – вище	altiissime – найвище
cito – швидко	citius – швидше	citissime – найшвидше
fortiter – сильно	fortius – сильніше	fortissime – найсильніше
celeriter – швидко	celerius – швидше	celerrime – найшвидше
similiter – подібно	similius – подібніше	simillime – дуже подібно

Суплетивні ступені порівняння прислівників

Positīvus	Comparatīvus	Superlatīvus
bene – добре	melius – краще	optime – найкраще
male – погано	peius – гірше	pessime – найгірше
magnopere – дуже	magis – більше	maxime – найбільше
parum – мало	minus – менше	minime – найменше
multum – багато	plus – більше	plurimum – найбільше

Прислівники, які вживаються в медичній практиці

acūte	гостро	gratis	безкоштовно
ana	порівну	lente	повільно
aseptice	асептично	modice	середньо
bene	добре	optime	якнайкраще
calide	гарячим способом	partim	частково
caute	обережно	perpetuo	постійно
cito	швидко	praecipue	переважно

citissīme	якнайшвидше	quantum satis	скільки потрібно
exacte	точно	satis	досить
frigīde	холодним способом	statim	негайно

Вправи

1. Поясніть утворення прислівників: late, raro, longe, brevīter, recenter, bene, rubre, fortīter, statim, cetērum.

2. Утворіть прислівники від таких прикметників та подайте їх ступені порівняння: rectus, a, um – прямий; simīlis, e – подібний; angustus, a, um – вузький; densus, a, um – густий; magnus, a, um – великий; incognītus, a, um – невідомий.

3. Перекладіть українською мовою: Bene dignoscitur, bene curatur. Multos morbos facilius est devītāre, quam curāre. Da cito. Infusum frigīde parātum. Statim prepāra! Bene filtra decoctum! Qui bene dignoscit, bene curat. Medici, ut Celsus sentit, cito, tuto et jucunde curāre debent. Bene et recte curāre non potest (може) mēdicus, si orīgo morbi ignōta est. Tumōres malignos saepe difficīle est curāre. Doses minīmae non semper doses optīmae sunt.

Proverbia Latīna

- ✓ *Cras, cras et semper cras et sic dilabitur aetas.* – *Завтра, завтра і завжди завтра і так проходить вік (життя).*
- ✓ *Citius, altius, fortius!* – *Швидше, вище, сильніше!*
- ✓ *Sapienti sat.* – *Розумному досить.*

Практичне заняття №14

Тема: Четверта відміна іменників. П'ята відміна іменників. Латинсько-грецькі дублети іменників четвертої та п'ятої відмін
Четверта відміна іменників (Declinatio quarta)

До четвертої відміни належать іменники чоловічого і середнього родів, які в **Gen. Sing** закінчуються на **-us**.

Іменники чоловічого роду (m) в **Nom. Sing** закінчуються на **-us**, а середнього (n) – на **-u**. Наприклад: fructus, us, m – плід, sensus, us, m – відчуття, casus, us, m – випадок, processus, us, m – відросток, spiritus, us, m – дух, дихання, cornu, us, n – ріг, gelu, us, n – мороз, genu, us, n – коліно.

Зразок відмінювання

	Masculinum		Neutrum	
	Singulāris	Plurālis	Singulāris	Plurālis
Nom.	sinus	sin-us	cornu	corn-ua
Gen.	sin-us	sin-uum	corn-us	corn-uum
Dat.	Sin-ui	sin-ībus	corn-ui	corn- ībus
Acc.	Sin-um	sin-us	corn-u	corn-ua
Abl.	Sin-u	sin- ībus	corn-u	corn- ībus

NB!: До четвертої відміни належать кілька іменників жіночого роду, які в **Nom. Sing** закінчуються на **-us**: manus, us, f – рука, acus, us, f – голка, domus, us, f – дім. Назви дерев завжди жіночого роду! Наприклад: Quercus, us, f – дуб, Pinus, us, f – сосна.

Іменники жіночого роду відмінюються як іменники чоловічого роду четвертої відміни.

Значна кількість іменників четвертої відміни утворена від дієслівних основ. Наприклад: visus, ūs – зір (video, vidi, visum, vidēre); audītus, ūs – слух (audio, audīvi, audītum, audīre); tactus, ūs – дотик (tango, tetīgi, tactum, tangēre).

П'ята відміна іменників (Declinatio quinta)

До п'ятої відміни належать іменники жіночого роду, які в називному відмінку однини мають закінчення **-es**, а в родовому відмінку однини – закінчення **-ei**. Наприклад: res, rei, f – справа, річ, species, ēi, f – вид, spes, spei, f – надія, facies, ēi, f – обличчя, зовнішній вигляд, поверхня, series, ēi, f – ряд.

NB!: Іменники dies, ei, m і meridies, ei, m – чоловічого роду. Більшість іменників п'ятої відміни мають тільки однину. Множину мають такі іменники: dies, res, species, series.

Зразок відмінювання

	Singulāris	Plurālis
Nom.	Res	r-es
Gen.	r-ei	r-ērum
Dat.	r-ei	r-ebus
Acc.	r-em	r-es
Abl.	r-e	r-ebus

Суфікси іменників четвертої і п'ятої відмін

1. Суфікси **-tus-**, **-sus-** утворюють іменники чоловічого роду четвертої відміни, які називають дію. Наприклад: *audītus, us, m* – слух (від *audio, audīvi, audītum, audīre* – слухати), *visus, us, m* – зір (від *video, vidi, visum, vidēre* – бачити).

2. Суфікси **-ies-**, **-ities-** утворюють іменники жіночого роду п'ятої відміни, які означають якість. Наприклад: *series, ēi, f* – ряд (від *sero* – з'єдную, сплітаю).

Латинсько-грецькі дублети іменників четвертої і п'ятої відмін

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
<i>audītus, us, m</i>	<i>acusis, acus, -acusia</i>	слух
<i>cornu, us, n</i>	<i>keras, kerat-</i>	ріг, рогова речовина
<i>foetus, us, m</i>	<i>embryon, embry-</i>	зародок
<i>gelu, us, n</i>	<i>cryos, cry-</i>	холод, мороз
<i>genu, us, n</i>	<i>gony, gon-</i>	коліно
<i>gustus, us, m</i>	<i>geusis, geus-, -geusia</i>	смак
<i>manus, us, m</i>	<i>cheir, chir-</i>	рука, кисть
<i>motus, us, m</i>	<i>kinesis, kines, -kinesia</i>	рух
<i>olfactus, us, m</i>	<i>osme, osm-, -osmia</i>	нюх
<i>partus, us, m</i>	<i>tocos, toc-</i>	пологи
<i>pulsus, us, m</i>	<i>sphygmos, sphygm-</i>	пульс
<i>sensus, us, m</i>	<i>aesthesia, aesthes-</i>	відчуття
<i>textus, us, m</i>	<i>histos, hist-</i>	тканина
<i>visus, us, m</i>	<i>opsis, op(t)-, -opsia</i>	зір
<i>facies, ei, f</i>	<i>prosopon, prosop-</i>	обличчя
<i>rabies, ei, f</i>	<i>lyssa, lyss-</i>	сказ
<i>species, ei, f</i>	<i>eidos, id-</i>	вид

Вправи

1. Провідмінійте словосполучення: *manus sinistra* – ліва рука; *sinus frontālis* – лобна пазуха; *cornu parvum* – маленький ріг; *facies anterior* – передня поверхня.

2. Перекладіть українською мовою анатомічні терміни: *facies cerebrālis, facies costālis, facies posterior, facies laterālis, digīti manus, dorsum manus, facies plantāres, facies dorsālis, arcus pedis, facies articulāris, arcus vertebrae, pedicūlus arcus vertebrae, processus spinōsus, processus articulāris inferior, cornu sacrāle, facies articulāris capītis*

costae, cornu coccygeum, sulcus sinus sigmoidei, processus clinoides medius, facies anterior partis petrosae, hiatus canalis nervi petrosi majoris, meatus acusticus internus, aquaeductus vestibuli, sinus frontalis, apertura sinus frontalis, septum sinuum frontalem, facies nasalis, meatus nasi superior, articulationes manus, articulatio genus, crus dextrum, hiatus aorticus, arcus dentalis inferior, ductus hepaticus communis, recessus lienalis, plexus basilaris, ductus lymphaticus dexter, plexus tympanicum, plexus pulmonalis, tractus opticus.

3. Перекладіть словосполучення: processus, us, m (остистий, поперечний, реберний, додатковий); facies, ei, f (суглобова, бічна, задня, передня, внутрішня, зовнішня); arcus, us, m (передня, задня, хребця, зубна); meatus, us, m (слуховий, внутрішній, зовнішній, середній); ductus, us, m (підшлункова, додаткова).

4. Перекладіть анатомічні терміни латинською мовою: передня поверхня плеча, долоня кисті, поперечне склепіння стопи, пластинка дуги хребця, верхній суглобовий відросток, передня дуга, борозна поперечної пазухи, розтвір каналу малого кам'янистого нерва, зовнішній слуховий хід, лобні пазухи, слізний відросток, ліва ніжка, верхня зубна дуга, ліва печінкова протока, лімфатичне сплетення, дуга аорти, коліно внутрішньої капсули, стравохідне сплетення, пірамідальний шлях.

5. Перекладіть речення українською мовою: a) Homo quinque sensus habet: visus, auditus, gustus, olfactus, tactus. b) Homines visu vident, auditu audiunt, gustu gustant, odoratu sentiunt, tactu tangunt. c) Proxime ad tactum sensum accedit gustus. d) Caput est sedes omnium sensuum. e) Arcus aortae prope columnam vertebrarum situs est. f) In vertebrae processus varios observamus: processus spinosus, transversus, articulares. g) In ossibus cranii varii sinus sunt: sinus frontalis, sphenoidalis. h) Frons, oculi, nasus, os sunt partes faciei. i) In superficie cutis epidermis locata est. k) In radio faciem anteriorem, faciem posteriorem et faciem lateralem videmus.

Лексичний мінімум

aditus, us, m – вхід

apparatus, us, m – апарат

aquaeductus, us, m – водопровід

arcus, us, m – дуга

auditus, us, m – слух

conexus, us, m – зв'язок

cornu, us, n – ріг

ductus, us, m – протока

facies, ei, f – поверхня, обличчя

foetus, us, m – плід

genu, us, n – коліно
gustus, us, m – смак
hiātus, us, m – розтвір, отвір
manus, us, f – рука, кисть
meātus, us, m – хід, прохід
olfactus, us, m – нюх
plexus, us, m – сплетення
processus, us, m – відросток

recessus, us, m – закуток
sensus, us, m – відчуття
series, ēi, f – ряд
sinus, us, m – пазуха
species, ēi, f – вид
tactus, us, m – дотик
tractus, us, m – шлях
visus, us, m – зір

Proverbia Latīna

- ✓ *Contra spem spero.* – Без надії сподіваюсь.
- ✓ *E fructu arbor cognoscitur.* – Дерево пізнається за плодом.
- ✓ *Est modum in rebus.* – Є міра в речах.
- ✓ *Litterarum radices amarae sunt – fructus dulces.* – Корені наук гіркі, плоди – солодкі.
- ✓ *Manus manum lavat.* – Рука руку миє.
- ✓ *Mare verborum, gutta rerum.* – Море слів, крапля справ.
- ✓ *Status quo (nunc).* – Існуючий стан речей.

Практичне заняття №15

Тема: Числівник. Числівники-префікси. Утворення термінів за допомогою латинських і грецьких числівникових префіксів

Числівник (Numerāle)

У латинській мові є чотири групи числівників:

Кількісні (numeralia cardinalia), які відповідають на питання “скільки?”.

Порядкові (numeralia ordinalia), які відповідають на питання “який?”, “яка?”, “яке?”, “котрий?”, “котра?”, “котре?”.

Розділові (numeralia distributiva), які відповідають на питання “по скільки?”.

Прислівникові (numeralia adverbialia), які відповідають на питання “у скільки разів?”.

Складні числівники з останньою цифрою “8” або “9” (тобто починаючи від 18 і 19) утворюються за допомогою віднімання з наступного десятка відповідно 2 або 1. Наприклад: 18 – duodeviginti, 19 – undeviginti, 28 – duodetriginta, 39 – undequadragesima і т.д.

Але починаючи від сотень ні цифра “2”, ні цифра “1” не віднімаються. Наприклад: 98 – nonaginta octo, 99 – nonaginta novem.

У числівників більше 100 спочатку йдуть сотні, далі десятки, а потім одиниці.

Цифри		Числівники	
римські	арабські	кількісні (cardinalia)	порядкові (ordinalia)
I	1	unus, a, um	primus, a, um
II	2	duo, duae, duo	secundus, a, um
III	3	tres, tria	tertius, a, um
IV	4	quattuor	quartus, a, um
V	5	quinque	quintus, a, um
VI	6	sex	sextus, a, um
VII	7	septem	septimus, a, um
VIII	8	octo	octavus, a, um
IX	9	novem	nonus, a, um
X	10	decem	decimus, a, um
XI	11	undecim	undecimus, a, um
XII	12	duodecim	duodecimus, a, um
XIII	13	tredecim	tertius decimus, a, um
XIV	14	quattuordecim	quartus decimus, a, um
XV	15	quindecim	quintus decimus, a, um
XVI	16	sedecim	sextus decimus, a, um
XVII	17	septendecim	septimus decimus, a, um
XVIII	18	duodeviginti	duodevicesimus, a, um
XIX	19	undeviginti	undevicesimus, a, um
XX	20	viginti	vicesimus, a, um
XXI	21	unus et viginti	vicesimus primus, a, um
XXVIII	28	duodetriginta	duodetricesimus, a, um
XXIX	29	undetriginta	undetricesimus, a, um
XXX	30	triginta	tricesimus, a, um
XL	40	quadraginta	quadragesimus, a, um
L	50	quingquaginta	quingquagesimus, a, um
LX	60	sexaginta	sexagesimus, a, um
LXX	70	septuaginta	septuagesimus, a, um
LXXX	80	octoginta	octogesimus, a, um
XC	90	nonaginta	nonagesimus, a, um

C	100	centum	centesīmus, a, um
CC	200	ducenti, ae, a	ducentesīmus, a, um
CCC	300	trecenti, ae, a	trecentesīmus, a, um
CD	400	quadringenti, ae, a	quadringesīmus, a, um
D	500	quingenti, ae, a	quingesīmus, a, um
DC	600	sescenti, ae, a	sescentesīmus, a, um
DCC	700	septingenti, ae, a	septingesīmus, a, um
DCCC	800	octingenti, ae, a	octingesīmus, a, um
CM	900	nongenti, ae, a	nongentesīmus, a, um
M	1000	mille	millesīmus, a, um
MM	2000	duo milia	bis millesīmus, a, um

Із кількісних числівників відмінюються: unus, a, um; duo, duae, duo; tres, tria; сотні від 200 до 900 включно; milia – тисячі.

Усі числівники на **-us, -a, -um, -i, -ae, -a** відмінюються за зразком прикметників першої і другої відмін.

У латинській мові кількісні числівники узгоджуються з іменниками в роді, числі і відмінку, як і прикметники. Наприклад: musculus unus – один м'яз; costa una – одне ребро; os unum – одна кістка.

Утворення термінів за допомогою латинських і грецьких числівникових префіксів

Латинські і грецькі числівники часто вживаються при утворенні медичних термінів, де вони використовуються в ролі префіксів.

Латинський префікс	Грецький префікс	Значення	Приклад
un-	mono-	один	unipennātus, a, um – одноперий monoplegia, ae, f – параліч однієї кінцівки
bi-	di-	два	biventer, tra, trum – двочеревцевий digastricus, a, um – двочеревцевий
tri-	tri-	три	triceps, cipitis – триголовий triplegia, ae, f – параліч трьох кінцівок
quadr-	tetra-	чотири	quadriceps, cipitis –

			чотириголовий tetraplegia, ae, f – параліч всіх кінцівок
quint-	penta-	п'ять	quintipāra, ae, f – жінка, яка народжувала п'ять разів pentastōma, ātis, n – п'ятиротка
sext-	hex-	шість	sextipāra, ae, f – жінка, яка народжувала шість разів hexadactylia, ae, f – наявність шести пальців
sept-	hept-	сім	septigravīda, ae, f – жінка, вагітна сьомою дитиною Heptānum – гептан
oct-	oct-	вісім	Octadīnum – октадин
deci-	deca-	десять	Decamīnum – декамін decigramma, ātis, n – дециграм
unde-		одинадцять	Undevītum, i, n – ундевіт
centi-		сто	centigramma, ātis, n – сантиграм
milli-(mille)		тисяча	milligramma, ātis, n – міліграм
semi-	hemi-	половина	semilunāris, e – іж ключичний hemiplegia, ae, f – параліч однієї половини тіла

Вправи

1. Перекладіть терміни, поясніть значення числівникових словотворчих елементів: fossa digastrīca, plica triangulāris, neuron unipolāre, glandūla trigōni vesīcae, costa secunda, muscūlus triceps, neuroblasti unipolāres, pneumonia bilaterālis, cellūla uninucleāris.

2. Перекладіть терміни латинською мовою: трійчастий нерв, трійчаста петля, тригранна кістка, триголовий м'яз плеча, перше полярне тіло, двопластинчастий мішок, тричасткова плацента.

3. Перекладіть речення українською мовою: а) Columna vertebrālis ex vertebrais triginta tribus constat. б) In cranio os frontāle unum est, ossa temporalia duo sunt. в) In cranio ossa viginti tria sunt. г) In cranio ossa viginti tria sunt.

Prima vertebra atlas nominātur. e) In cavo thoracis hominis pulmōnes duo et cor sunt. f) Manus duae digītos decem habent. g) Pulsus hominis sani ictus septuaginta – octoginta habet. h) Renes, duae glandūlae magnae in regiōne abdominis locantur. i) Muscūlus biceps femōris capīta duo habet: caput longum et breve.

Proverbia Latīna

- ✓ *Una hirundo non facit ver.* – Одна ластівка не робить весни.
- ✓ *Tres faciunt collegiums.* – Троє утворюють товариство.
- ✓ *Tertium non datur.* – Третього не дано.
- ✓ *Qui scribit, bis legit.* – Хто пише, двічі читає.

Практичне заняття №16

Тема: Латинські префікси. Грецькі префікси. Утворення медичних термінів за допомогою префіксів

У латинській мові в ролі префіксів вживаються прийменники і частки. У медичній термінології вживаються як латинські, так і грецькі префікси. Вони суттєво не змінюють значення кореня, а лише надають йому певного відтінку значення або посилюють це значення. В анатомічній і гістологічній термінології переважають латинські префікси, в клінічній – грецькі. Префіксальними вважаються також компоненти, які походять від прикметників (грец. *mesos* – середній), числівників (*uni-*, *mono-*, *bi-*, *di-*). При цьому кінцевий приголосний звук прийменника чи частки, що виступають в ролі префікса, уподібнюється до початкового приголосного звука кореня слова. Таке явище називається асиміляцією. Наприклад, префікс **in-** перед **b, m, p** переходить в **im-**: *imberbis* – безбородий (від *inbarba*), *immaturus* – незрілий (від *inmaturus*), *impar* – нерівний (від *inpar*).

Префікс **in-** перед **l, r** переходить в **il-, ir-**: *illustro, are* – висвітлювати (від *inlustro, are*).

У префіксі **dis-** кінцевий приголосний звук **s** перед **f** переходить в **f**: *difficilis* – важкий (від *disfacilis*).

Інколи в латинських префіксах може випадати кінцева приголосна. Наприклад: *bilaterālis* – двобічний (від *bis i laterālis*)

Латинські префікси в складних словах

Латинський префікс	Відповідник	Значення	Приклад	Переклад
a-, ab-	від	віддалення,	abductio	відведення

abs-		відхилення		
ad-	при, до	наближення	adductio	приведення
ante-	перед	наперед, попереду	antebra- chium	передпліччя
circum-	коло	навкруги	circumfle- xus	обгинаючий
cum-, col- com-, cor- con-, со-	з, разом	сполучення	colloquium	розмова
de-	з, від	рух зверху вниз	descendens	низхідний
dis-	роз	відокремлення	dissectio	розріз
e-, ex-	із, з	рух із	extractum	витяжка
extra-	поза	перебування поза чим-небудь	extraabdo- minālis	утробний, позаутробний
in-	в, на	рух до середини	impressio	вдавлення
intra-	під, нижче	перебування під чим-не-будь	infrasternā- lis	підгрудний
inter-	між	положення або рух під чим- небудь	interosseus	міжкістковий
infra-	всередині	перебування в середині чого- небудь	intramuscu- lāris	внутрішньо- м'язовий
post-	після, по	пізніше, розміщення після чого- небудь	postfrontālis	позалобний
sub-	під	розміщення під чим- небудь	subfrigīdus	прохолодний
super-	над	розміщення над чим- небудь	superficies	зовнішня поверхня
supra-	вище	Підсилююча дія	suprarenālis	наднирковий
trans-	через	переміщення в просторі, рух через	transversus	поперечний

Грецькі префікси

Грецькі префікси частіше вживаються при утворенні клінічних термінів. У процесі термінотворення в грецьких префіксах може випадати кінцева голосна перед голосною кореня. Наприклад: metencephalon – задній мозок (від meta і encephalon).

Грецький префікс	Відповідник	Значення	Приклад	Переклад
a-, an-	не, без	заперечення	anaemia	недокрів'я
amphi-	навколо	рух навколо, з обох сторін	amphibia	двожодидні
ana-	на, по	рух вгору, відновлення процесу	anabolia	відригування
anti-	проти	протилежний стан	antidotum	протиотрута
apo-	від	відділення, відокремлення	apoplexia	крововилив у головний мозок
dia-	через, пере-	дія за допомогою, проміжний стан між чим-небудь	diastole	ритмічне розширення серця
dys-	не	розлад функції	dystrophia	розлад живлення
ec-, ecto-, ex-, eho-	рух ззовні	рух ззовні	ectomia	вирізування
en-, endo-	в, внутрішньо	положення в середині	encephalon	головний мозок
			endoscopia	огляд внутрішніх органів
epi-	на, над	перебування над чим-небудь	epithelium	клітини поверхневих шарів шкіри
eu-	добрий	покращення дії	eupnoë	рівномірне дихання
hemi-	пів	половина	hemiplegia	параліч

				половини тіла
hyper-	над, вище	знаходження вище, перебільшення норми	hypertonia	підвищений артеріальний тиск
hypo-	під, знизу	знаходження нижче чого- небудь, недостатність	hypotonia	понижений артеріальний тиск
meta-	по, після, пере	переміщення, перехід з одного стану в інший	metastāsis	перенесення в організмі хворобливого чинника з одного місця в інше
para-	біля, коло	перебування поблизу чого- небудь, відхилення від норми	parōtis	привушна залоза
peri-	навколо	з усіх боків	perinephrītis	запалення тканини нирки
pro-	наперед, раніш	вказує на майбутню дію	prophylāxis	попередження захворювання
syn-, sym-	з, разом, вкупі	перебування разом з чим- небудь	syndactylia	зрощення пальців рук або ніг
			symbiōsis	співжиття

Вправи

1. Виділіть префікси і твірну основу. Перекладіть терміни. Infraorbitālis, supraclaviculāris, infratrochleāris, supratrochleāris, interclaviculāris, interosseus, intralobulāris, intramusculāris, parasternālis, episternālis, suprasternālis, subcorticālis, subpleurālis, subdurālis, epitympanīcus, endocervicālis, antenatālis, postnatālis, interalveolāris, subcutaneus, extrapulmonālis, extrapyramidālis, paravesiculāris,

submandibulāris, premolāres, adducens, abducens, abductio, praeglaucoma perivasculāris.

2. Виділіть префікси, поясніть їх значення: adaptatio, exhumatio, decompensatio, desactivatio, absorptio, adsorptio, synphalangia, diastōle, systōle, diathermia, invasio, disseminatio, praesenīlis, prodromālis, metathalamus, hypothalamus, epithalamus, epitympānum, epicranium, epiphysis, diaphysis, metaphysis, apophysis, eutopia, dystopia, degeneratio, antagonismus, paraphrenia.

Короткі відомості про рецепт

Рецепт (Rescriptum) – це письмове звернення лікаря в аптеку про виготовлення ліків і вказівка хворому, як вживати їх. Традиційно рецепт складається з 9 частин. Рецепт виписується на спеціальних рецептурних бланках і складається з таких частин:

1. Штамп лікувально-профілактичного закладу і його шифр (**Inscriptio**).

2. Дата виписування рецепта (**Datum**).

3. Ініціали й прізвище хворого (вік зазначається дітям до 14 років і особам понад 60 років) (**Nomen aegroti**).

4. Прізвище й ініціали лікаря (**Nomen medici**).

5. Звернення до фармацевта (**Invocatio**). Починається словом Recipe (Rp. :) – візьми.

6. Склад ліків або перелік інгредієнтів, які повинен взяти фармацевт (**Designatio materialium**).

7. Вказівки фармацевту про спосіб виготовлення ліків, їх форму, дози, спосіб упаковки (**Subscriptio**). Якщо в рецепті виписується одна лікарська форма, то такий рецепт називається простим. У Subscriptio простого рецепта лікар пише: Da! Signa! – Видай! Познач! Якщо в рецепті виписуються дві або більше лікарських речовин, то рецепт називається складним. У Subscriptio складного рецепта лікар пише форму лікарського засобу: Misce, ut fiat pulvis. – Змішай, щоб утворився порошок. Після вказівки форми ліків вказується, скільки доз слід видати: Da tales doses numero... – Видай таких доз числом...

8. Позначення (**Signatura**). Це вказівки хворому про дозу на один прийом, частоту прийому ліків, час і спосіб вживання. Вказівки пишуться рідною для хворого мовою.

9. Власний підпис і особиста печатка лікаря (**Nomen medici et sigillum personale**).

Designatio materialiarum – це основна частина рецепта, випикується вона латинською мовою. Як відомо, латинська частина рецепта починається дієсловом Recipe – візьми, яке після себе потребує прямого додатка. Найчастіше прямим додатком у рецепті є кількість речовин, тому слова “грам”, “дециграм”, “сантиграм”, “міліграм”, необхідно вимовляти в знахідному відмінку. Назви лікарських засобів по відношенню до кількості є неузгодженим означенням, тому пишуться в родовому відмінку. Наприклад:

Візьми: Настоянки глоду
Настоянки собачої кропиви
Настоянки конвалії по (порівну) 15 мл
Змішай. Видай. Познач:
Recipe: Tincturae Crataegi
Tincturae Leonuri
Tincturae Convallariae aa 15 ml Misce.
Da. Signa:

Це найбільш поширена модель рецептурного пропису. Готові стандартні лікарські засоби (таблетки, свічки, кульки, плівки та іж.) випикуються по-іншому. Назви лікарських засобів пишуться в таких прописах у знахідному відмінку однини або множини. Це друга модель рецептурного пропису. Наприклад:

Візьми: Таблетки анальгину 0,5 числом 10
Видай. Познач: По 1 таблетці 2—3 рази на день.
Recipe: Tabulettas Analgini 0,5 numero 10
Da. Signa: По 1 таблетці 2—3 рази на день.
Візьми: Таблетки “Бромізовал” 0,3 числом 20
Видай. Познач: По 1 таблетці 3 рази на день.
Rp: Tabulettas “Bromisovalum” 0,3 numero 20
Da. Signa: По 1 таблетці 3 рази на день.

Назву кожного лікарського засобу пишуть з нового рядка та з великої літери.

Кількість твердих та сипучих речовин вказується в рецепті в грамах чи частинах грама. При цьому користуються десятковою системою: 1 грам – 1,0, 1 дециграм – 0,1, 1 сантиграм – 0,01, 1 міліграм – 0,001.

Слова “грам”, “дециграм”, “сантиграм”, “міліграм” у рецептах не пишуться. Інколи лікарські речовини виписуються в краплях.

Слово “gutta” (крапля) у рецепті обов’язково пишеться (gtt. — guttam — краплю, gtt. — guttas — краплі), а число крапель в designatio materialium позначається римськими цифрами.

Рідкі лікарські засоби виписуються в мілілітрах (ml). Ліки можуть бути дозовані в біологічних одиницях дії (ОД), або в міжнародних одиницях (МО), кількість яких позначається в тисячах, мільйонах.

Якщо декілька інгредієнтів виписуються в однакових кількостях, то кількість вказується зі словом ana (aa) після останнього з перерахованих засобів.

Рецептурні скорочення

āā.,	ana	по, порівну
ac., acid.	Acidum	кислота
aq.	Aqua	вода
aq. Purify.	Aqua purificāta	очищена вода
bol.	Bolus	глина
but.	Butyrum	масло(тверде)
comp., cps.	Compositus	складний
concentr.	Concentrātus	концентрований
cort.	Cortex	кора
D.	Da. Detur. Dentur.	Видай. Нехай буде видано.
Dec., dct.	Decoctum	відвар
depur.	Depurātus	очищений
dil.	Dilūtus	розведений
D.t.d.N.	Da (Dentur) tales doses numēro	Видай (Нехай будуть видані/Видати) такі дози числом
Div.in part. Aeq.	Divide in partes aequāles	Розділити на рівні частини
empl.	Emplastrum	пластир
emuls.	Emulsum	емульсія
extr.	Extractum	екстракт
f.	fiat, fiant	нехай утвориться, утворяться
fl., flor.,	flos, flores	квітка, квіти

fluid.	Fluīdus	рідкий
fol.	Folium, folia	листок, листя
fr., fruct.	Fructus	плід, плоди
gel.	Gelatinōsus	желатиновий
glob.	Globūlus	кулька
glob. Vagin.	Globūlus vaginālis	піхвова кулька
gran.	Granūlum, granula	гранула, гранули
gtt., gtts.	Gutta, gutae	крапля, краплі
hb., herb.	Herba	трава
inf.	Infūsum	настій
in amp., in ampull.	In ampullis	в ампулах
in caps. Gel.	In capsulis gelatinōsis	у желатинових капсулах
in caps. Operc.	In capsules operculātis	у капсулах, закритих кришечкою
in ch. Cer.	In charta cerata	у навоскованому папері
in oll.	In olla	у баночці
in scat.	In scatūla	у коробочці
in sacc. Chart.	In sacco chartaceo, in sacculis chartaceis	у паперовому мішечку, у паперових мішечках
in tab. Obd.	In tabulettis obductis	у таблетках, покритих оболонкою
in tub.	In tuba, in tubis	у тубі, у тубах
in vitr. Fusc.	In vitro fusco	у темній склянці
in vitr. Nigr.	In vitro nigro	у чорній склянці
linim.	Linimentum	лінімент
liq.	Liquor	рідина
M.	Misce. Misceātur.	Змішай. Змішати. Нехай буде змішано.
m. pil.	Massa pilulārum	пілюльна маса
mucil.	Mucilāgo	слиз
N.	numēro	числом

ol.	Oleum	олія, масло
oll.	Olla	баночка
oleos.	Oleosus	олійний, масляний
past.	Pasta	паста
pet., praec.	Praecipitātus	осаджений
pil.	Pilula	пілюля
pro infant.	Pro infantībus	для дітей
pro inject.	Pro injectionībus	для ін'єкцій
pulv.	Pulvis	порошок
q. s.	quantum satis	скільки потрібно
r., rad.	Radix, radices	корінь, коріння
rect.	Rectificātus	очищений
rhiz., rh.	Rhizoma	кореневища
Rp.	Recīpe	Візьми
S.	Signa. Signētur.	Познач. Нехай буде позначено.
Sem.	Semen, semīna	насіння, насінина
sicc.	Siccus	сухий
simpl.	Simplex	простий
sir.	Sirupus	сироп
sol.	Solutio	розчин
spec.	species	збір
spir.	Spirītus	спирт
spiss.	Spissus	гутий
Steril.!	Sterilisa! Sterilisētur!	Простерилізуй! Нехай буде простерилізовано! Простерилізувати!
Succ.	Succus	сік
supp.	Suppositorium	свічка, супозиторій
supp. Vagin.	Suppositorium vagināle	свічка піхвова
susp.	Suspensio	суспензія
tab.	Tabuletta, tabulettae	таблетка. Таблетки
tinct., tct.	Tinctūra	настоянка
tub.	Tuba	туба
ung.	Unguentum	мазь

vagin.	Vaginālis	ПІХВОВИЙ
vitr.	Vitrum	СКЛЯНКА, ПЛЯШКА

Вправи

1. Перекладіть рецепти українською мовою:

Recīpe: Olei Ricīni 1, 0

Dentur tales doses numēro 15 in capsūlis galatinōsis

Signa.

Recīpe: Olei Terebinthīnae

Olei Camphōrae

Chloroformii āā 100, 0

Visce. Da. Signa.

Recīpe: Sol. Glucōsi 40% pro iniect. 10 ml

Da tales doses numēro 10

Signa.

Recīpe: Extracti Frangūlae fluīdi 0, 15

Extracti Viburni fluīdi

Herbae Thymi āā 20 ml

Misce. Da. Signa.

Recīpe: Kalii iodīdi 5, 0

Natrii hyposulfītis 0, 1

Aquae destillātae 4 ml

Lanolīni anhydrīci 13, 5

Adīpis suilli depurāti 27, 0

Misce, ut fiat ungeuntum.

Da. Signa.

Recīpe: Infūsi florum Tiliae 500, 0

Da. Signa.

Recīpe: Solutiōnis natrii chlorīdi 5% 500 ml

Sterilīsa!

Da. Signa.

Recīpe: Euphyllini 0, 3

Olei Cacao 3, 0

Misce, ut fiat suppositorium rectāle.

Da tales doses numēro 10. Signa.

Recīpe: Fructuum Anīsi

Fructuum Foenicūli

Fructuum Carvi ana 20, 0

Misce, ut fiant species.

Da. Signa.

Recipe: Suppositoria cum Methyluracilo 0,5 numero 10

Da. Signa:

Recipe: Unguenti Erythromycini 30,0

Da in tuba

Signa:

Recipe: Infusi foliorum Eucalypti 10,0—200 ml

Da. Signa:

2. Перекладіть рецепти латинською мовою:

Візьми: Кореня алтеї

Кореня солодки по 20, 0

Плодів кропу 10, 0

Змішай. Щоб утворився збір

Видай. Познач.

Візьми: Трави жовтушника сірого 25,0

Видай. Познач:

Візьми: Водного розчину брильянтового зеленого 1% 20 мл

Видай. Познач:

Візьми: Еуфіліну 0,3

Масла какао 3,0

Змішай, нехай утвориться ректальна свіча

Видай такі дози числом 20

Познач:

Візьми: Настояю кореневищ з коренями валеріани із 6,0 – 180 мл

Простого сиропу 20,0

Змішай. Видай. Познач:

Візьми: Таблетки «Кофальгін» числом 10

Видай. Познач:

Візьми: Таблетки бромкамфори 0,15 числом 20

Видай. Познач:

Візьми: Настоянки конвалії

Настоянки валеріани по 10 мл

Настоянки красавки 5 мл

Ментолу 0,2

Змішай. Видай. Познач.

Латинсько-український словник

А

abdōmen, ĩnis, n – живіт
abdominālis, e – черевний
abducens, entis – відвідний
abductor, ōris, m – м'яз-
відвідник
accessorius, a, um – додатковий
acustĭcus, a, um – слуховий
acutus, a, um – гострий
adductor, ōris, m – м'яз-
привідник
aden, adēnis, m – залоза,
лімфатичний вузол
adĭtus, us, m – вхід
aduncus, a, um – кривий
adversus, a, um – повернений до
чого-небудь
afferens, entis – приносний
ager, gri, m – поле, рілля
ago, egi, actum, ěre – робити,
діяти
ala, ae, f – крило
albus, a, um – білий
alveolāris, e – комірковий
alveolus, i, m – альвеола
anastomōsis, is, f – сполучення
anatomĭcus, a, um – анатомічний
angŭlus, i, m – кут
anĭmal, ālis, n – тварина
antebrachium, ii, n – передпліччя
anterior, ius – передній
antrum, i, n – печера
anus, i, m – задній прохід
aorta, ae, f – аорта
aortĭcus, a, um – аортний

apertūra, ae, f – отвір
apex, apĭcis, m – верхівка
aponeurōsis, is, f – розтяг
apophysis, is, f – приросток
apparātus, us, m – апарат
aquaeductus, us, m – водопровід
arcus, us, m – дуга
arteria, ae, f – артерія
arteriōsus, a, um – артеріальний
articalatio, ōnis, f – суглоб
articulāris, e – суглобовий
ascendens, entis – висхідний
atlas, atlantis, m – атлант,
перший шийний хребець
atrium, ii, n – присінок
audio, īvi, ĭtum, ĭre – слухати
auditīvus, a, um – слуховий
audĭtus, us, m – слух
auriculāris, e – вушний
auris, is, f – вухо
axilāris, e – аксилярний,
стосується пахової ямки
axis, axis, m – вісь, другий
шийний хребець

В

barba, ae, f – борода
basālis, e – основний
basis, is, f – основа
bene – добре
biceps, bicĭpĭtis – двоголовий
bis – двічі
blepharon, i, n – повіка
brachium, ii, n – плече
brevis, e – короткий

bronchus, i, m – бронх
bucca, ae, f – щока
buccālis, e – щічний
bulbus, i, m – цибулина

С

caecum, i, n – сліпа кишка
calcar, āris, n – шпора
callōsus, a, um – мозолистий
calvaria, ae, f – черепне
склепіння
calx, calcis, f – п'ята
camēra, ae, f – камера
canālis, is, m – канал
cancer, cri, m – рак
canīnus, a, um – собачий
capillāris, e – капілярний
capio, seri, captum, ěre – брати,
захоплювати
capitūlum, i, n – головка
capsūla, ae, f – капсула
caput, ĩtis, n – голова
cardiācus, a, um – серцевий
carotīcus, a, um – сонний
carpus, i, m – зап'ясток
cartilago, ĩnis, f – хрящ
cavum, i, n – порожнина
cavus, a, um – порожній
cellūla, ae, f – клітина
centrālis, e – центральний
cerebellum, i, n – мозочок
cerebrālis, e – церебральний
cerebrum, i, n – мозок
cervicālis, e – шийний
cervix, icis, f – шия
cetērus, a, um – інший
chorda, ae, f – струна
cilium, ii, n – вія

cingo, cingi, cinctum, ěre –
оточувати
circulatio, ōnis, f – кровообіг
circūlus, i, m – коло
clavicūla, ae, f – ключиця
claviculāris, e – ключичний
clinoideus, a, um – клиновидний
cossygeus, a, um – куприковий
cossux, ygis, m – куприк
cognosco, gnovi, gnotum, ěre –
пізнавати
colīcus, a, um – кишковий
collum, i, n – шия
colon, i, n – ободова кишка
columna, ae, f – стовп
commūnis, e – спільний
compactus, a, um – щільний
compono, posui, positum, ěre –
складати
compositus, a, um – складний
compressor, ōris, m – м'яз-
стискач
concha, ae, f – раковина
conexus, us, m – зв'язок
coniunctīvus, a, um – сполучний
conservo, āvi, ātum, āre –
зберігати
conspicio, spexi, spectrum, ěre –
помічати
consto, stiti, statūrus, āre –
складатися
continenter – безперервно
contraho, traxi, tractum, ěre –
стягувати, скорочувати
conus, i, m – конус, верхівка
шолома
cor, cordis, n – серце

cornu, us, n – ріг
coronarius, a, um – вінцевий
corpus, ōris, n – тіло
cortex, tīcis, m – кора, кіркова речовина
costa, ae, f – ребро
costālis, e – реберний
craniālis, e – черепний
cranium, ii, n – череп
crassus, a, um – товстий
cresco, crevi, cretum, ěre – рости
cribrōsus, a, um – решітчастий
crista, ae, f – гребінь
crus, cruris, n – гомілка
curo, āvi, ātum, āre – доглядати, лікувати
cutaneus, a, um – шкірний
cutis, is, f – шкіра

D

defendo, fendi, fensum, ěre – захищати
deltoideus, a, um – дельтовидний
dens, dentis, m – зуб
dentālis, e – зубний
dentātus, a, um – зубчастий
depressor, ōris, m – м'яз-опускач
descendo, ndi, nsum, ěre – опускатися вниз
describo, scripsi, scriptum, ěre – описувати
dexter, tra, trum – правий
diafragma, ātis, n – діафрагма
diaphysis, is, f – тіло кістки
diastōle, es, f – діастола, ритмічне розширення серця
dico, dixi, dictum, ěre – говорити

diffundo, fūdi, fusum, ěre – поширювати, відводити
digitus, i, m – палець
dignosco, gnovi, gnotum, ěre – відрізнити
dilāto, āvi, ātum, āre – розширювати
discus, i, m – диск
distinguo, stinxi, stinctum, ěre – відрізнити
divido, divisi, divisum, ěre – розділяти
do, dedi, datum, āre – давати
doceo, cui, ctum, ěre – навчати
dorsālis, e – спинний, тильний
dorsum, i, n – спина
duco, duxi, ductum, ěre – вести
ductus, us, m – протока
durus, a, um – твердий

E

encephalon, i, n – головний мозок
epidermis, is, f – епідерміс
epigastrium, ii, n – надчеревна область
epiphysis, is, f – епіфіз, наросток
erro, āvi, ātum, āre – помилятися
ethmoidālis, e – решітчастий
etiam – також
exempli causa – наприклад
exemplum, i, n – приклад, зразок
extensor, ōris, m – м'яз-розгинач
externus, a, um – зовнішній

F

faciālis, e – лицевий
facies, ēi, f – поверхня, обличчя
facio, feci, factum, ěre – робити
fascia, ae, f – фасція

felleus, a, um – жовчний
 femorālis, e – стегновий
 femur, ōris, n – стегно
 festīno, āvi, ātum, āre –
 поспішати
 fibra, ae, f – волокно
 fibrōsus, a, um – волокнистий
 fibūla, ae, f – малогомілкова
 кістка
 filtro, āvi, ātum, āre – очищати
 filum, i, n – нитка
 fissūra, ae, f – щілина
 flavus, a, um – жовтий
 flexor, ōris, m – м'яз-згинач
 flexūra, ae, f – згин
 floreo, rui, –, ēre – цвісти
 foetus, us, m – плід
 foramen, īnis, n – отвір
 forma, ae, f – форма
 formo, āvi, ātum, āre –
 утворювати
 fortis, e – сильний, хоробрий
 fossa, ae, f – ямка
 fovea, ae, f – ямка
 fractūra, ae, f – перелом
 frenulum, i, n – вуздечка
 frons, frontis, f – лоб, чоло
 frontālis, e – лобовий
 fundus, i, m – дно

G

ganglion, i, n – нервовий вузол
 gaster, stris, f – шлунок
 gastrīcus, a, um – шлунковий
 genna, ae, f – щока
 genu, us, n – коліно
 gingīva, ae, f – ясна
 glandūla, ae, f – залоза

gluteus, a, um – сідничий
 gustus, us, m – смак
 gyrus, i, m – звивина

H

habeo, ui, bitum, ēre – мати
 hallux, ucis, m – великий палець
 стопи
 hepar, ātis, n – печінка
 hepaticus, a, um – печінковий
 hiātus, us, m – роз твір, отвір
 homo, īnis, m – людина
 horizontālis, e – горизонтальний
 humānus, a, um – людський
 humērus, i, m – плечова кістка
 hypogastrium, ii, n – нижня
 частина живота
 hypoglossus, a, um –
 під'язиковий

I

idcirco – тому, з тієї причини
 ile, -ilis, n – клубова ділянка
 iliācus, a, um – клубовий
 incisīvus, a, um – зуб-різець
 incisūra, ae, f – вирізка
 index, īcis, m – вказівний палець
 кисті
 inferior, ius – нижній
 infraspīnātus, a, um – підостний
 insūla, ae, f – острів, острівець
 interclaviculāris, e – міжключи-
 чичний
 interdum – іноді
 internus, a, um – внутрішній
 interosseus, a, um – міжкістковий
 intestinum, i, n – кишка
 ischiadicus, a, um – сідничий
 iunctūra, ae, f – з'єднання

iuxta – біля, близько

L

labium, ii, n – губа

labor, ōris, m – праця

labōro, āvi, ātum, āre –
працювати

lacrimālis, e – слізний

lamīna, ae, f – пластинка

larynx, laryngis, m – гортань

laterālis, e – бічний

latus, a, um – широкий

latus, ěris, n – бік, сторона

lego, legi, lectum, ěre – збирати,
читати

levator, ōris, m – м'яз-підіймач

lien, lienis, m – селезінка

lienālis, e – селезінковий

ligamentum, i, n – зв'язка

linea, ae, f – лінія

lingua, ae, f – язик

linguālis, e – язиковий

liquor, ōris, m – рідина

lobus, i, m – доля

locātus, a, um – розміщений

longitudinālis, e – поздовжній

longus, a, um – довгий

lumbālis, e – поперековий

lympha, ae, f – лімфа

lymphatīcus, a, um – лімфа-
тичний

M

magister, tri, m – вчитель

magnus, a, um – великий

maior, maius – великий

mandibŭla, ae, f – нижня щелепа

mandibulāris, e – нижньо-
щелепний

manubrium, ii, n – ручка

manus, us, f – рука, кисть

margo, ĩnis, m – край

mater, tris, f – мозкова оболонка

maxilla, ae, f – верхня щелепа

meātus, us, m – хід, прохід

mediālis, e – серединний

mediānus, a, um – серединний

medīcus, i, m – лікар

medius, a, um – середній

medulla, ae, f – мозок

membrāna, ae, f – перетинка

membrum, i, n – кінцівка

meningeus, a, um – оболонний

mens, mentis, f – думка, розум,
мислення

mentālis, e – підборідний

mentum, i, n – підборіддя

mesogastrium, ii, n – середня
частина живота

migrans, antis – блукаючий

milito, āvi, ātum, āre – воювати

minor, minus – малий

misceo, cui, mixtum, ěre –
змішувати

molāris, e – кутній

mollis, e – м'який

monstro, āvi, ātum, āre –
показувати

mucōsus, a, um – слизовий

multus, a, um – численний

munio, ĩvi, ĩtum, ĩre –
зміцнювати

musculōsus, a, um – м'язовий

musculus, i, m – м'яз

muto, āvi, ātum, āre – змінювати

N

naris, is, f – ніздря
nasālis, e – носовий
nasus, i, m – ніс
necessarius, a, um – необхідний
nervōsus, a, um – нервовий
nervus, i, m – нерв
nomīno, āvi, ātum, āre – називати
non solum – не тільки
noto, āvi, ātum, āre – згадати
notus, a, um – відомий
nucha, ae, f – карк
nucleus, i, m – ядро
numerus, i, m – число
nutricius, a, um – живильний
nutrio, īvi, ītum, īre – годувати

O

observo, āvi, ātum, āre –
спостерігати
obturatorius, a, um – затульний
occipitālis, e – потиличний
occiput, ītis, n – потилиця
oculomotorius, a, um – око-
руховий
oculus, i, m – око
odorātus, us, m – нюх
olfactorius, a, um – нюховий
olfactus, us, m – нюх
omnis, e – весь, кожен
optīcus, a, um – зоровий
orbīta, ae, f – очна ямка
orbitālis, e – очноямковий
organon, i, n – орган
os, oris, n – рот
os, ossis, n – кістка
osseus, a, um – кістковий
ostium, ii, n – отвір

ovālis, e – овальний

ovum, i, n – яйце

P

palatīnus, a, um – піднебінний
palatum, i, n – піднебіння
palma, ae, f – долоня
palpebra, ae, f – повіка
pancreas, atis, n – підшлункова
залоза
papilla, ae, f – сосочок
par, paris – рівний
paries, pariētis, m – стінка
parietālis, e – тим'яний
pars, partis, f – частина
parvus, a, um – малий
pectorālis, e – грудний
pectus, ōris, n – груди
pedicūlus, i, m – ніжка
pelvis, is, f – таз
pericardium, ii, n – осердя
periōdus, i, m – період
perpetuus, a, um – постійний
pes, pedis, m – стопа, нога
petrōsus, a, um – кам'янистий
phalanx, phalangis, f – фаланга
pharynx, pharyngis, m – глотка,
горло
pigmentum, i, n – фарбуючи
речовина
plantāris, e – підошовний
plexus, us, m – сплетення
plica, ae, f – складка
porta, ae, f – орбіта
positus, a, um – розташований
posterior, ius – задній
praemolāris, e – малий кутній
(зуб)

praeparo, āvi, ātum, āre –
виготовляти

processus, us, m – відросток

profundus, a, um – глибокий

pronātor, ōris, m – м'яз-

привертач

proprius, a, um – власний,
властивий

protuberantia, ae, f – виступ

pulmo, ōnis, m – легеня

pulmonālis, e – легеневий

punio, īvi, ītum, īre – карати

Q

quadrātus, a, um – квадратний

R

radiālis, e – променевиий

radius, ii, m – променева кістка

radix, icis, f – корінь

ramus, i, m – гілка

rarus, a, um – рідкісний

recens, entis – свіжий

recessus, us, m – закуток

recipio, cēpi, ceptum, ěre – брати

rectus, a, um – прямий

regio, ōnis, f – область, ділянка

reliquus, a, um – інший

ren, renis, m – нирка

repĕto, petivi, petĭtum, ěre –
повторювати

reporto, ātum, āre – відносити,
передавати

retina, ae, f – сітківка

rhaphe, es, f – шов

rhomboideus, a, um –
ромбовидний

rotātor, ōris, m – м'яз-обертач

rotundus, a, um – круглий

ruber, bra, brum – червоний

S

saccŭlus, i, m – мішечок

sacrālis, e – крижовий

sanguifer, fĕra, fĕrum –
кровоносний

sanguis, ĩnis, m – кров

sano, āvi, ātum, āre – лікувати

saphenus, a, um – підшкірний

sapiens, entis – розумний

scalĕnus, a, um – драбинний

scapula, ae, f – лопатка

skeleton, i, n – скелет

scio, īvi, ĩtum, ĩre – знати

scribo, scripsi, scriptum, ěre –
писати

sedeo, sedi, sessum, ěre – сидіти

sedes, is, f – місце перебування

sella, ae, f – сідло

sensus, us, m – відчуття

sentio, īvi, ĩtum, ĩre – відчувати

separo, āvi, ātum, āre – відділяти

septum, i, n – перегородка

series, ěi, f – ряд

serōsus, a, um – серозний

serotĭnus, a, um – пізній (зуб
мудрості)

servo, āvi, ātum, āre – зберігати

sesamoideus, a, um –
сезамовидний

sigmoideus, a, um – сигмо видний

signo, āvi, ātum, āre – позначати

simplex, ĩcis – простий

sinister, tra, trum – лівий

sinus, us, m – пазуха

situs, a, um – розташований

solidus, a, um – щільний, міцний

solus, a, um – один, єдиний
somniafer, fēra, fērum – сонний
spatium, ii, n – простір
species, ēi, f – вид
sphenoidālis, e – клиновидний
spina, ae, f – ость
spinālis, e – остистий
spinōsus, a, um – остистий
spiro, āvi, ātum, āre – дихати
spongiōsus, a, um – губчастий
spurius, a, um – несправжній
squamiformis, e – лускоподібний
statim – негайно
stenōsis, is, f – стеноз, звуження каналів або отворів
sternum, i, n – грудина
stomachus, i, m – шлунок
stratum, i, n – шар
studio, dui, –, ēre – займатись, прагнути
subclavius, a, um – підключичний
subcutaneus, a, um – підшкірний
sublinguālis, e – підязиковий
subserōsus, a, um – підсерозний
substantia, ae, f – речовина
succus, i, m – сік
sulcus, i, m – борозна
sum, fui, –, esse – бути, існувати
sumo, sumpsī, sumptum, ěre – приймати
supercilium, ii, n – брова
superficiālis, e – поверхневий
superficies, ei, f – поверхня
superior, ius – верхній
supinātor, ōris, m – м'яз-відвертач

supraspinātus, a, um – надостний
sustento, āvi, ātum, āre – підтримувати
sutūra, ae, f – шов
systema, atis, n – система
systōle, es, f – систола, ритмічне скорочення серця

Т

tactus, us, m – дотик
tego, texi, tectum, ěre – покривати
tela, ae, f – тканина
temporālis, e – висковий
tendo, ĩnis, m – сухожилок
teneo, tenui, tentum, ēre – тримати
tensor, ōris, m – м'яз-тримач
tenuis, e – тонкий
teres, ĩtis – круглий
thalamus, i, m – таламус
thoracālis, e – грудний
thoracicus, a, um – грудний
thorax, ācis, m – грудна клітка
thyreoideus, a, um – щитовидний
tibia, ae, f – великогомілкова кістка
tibiālis, e – великогомілковий
trachēa, ae, f – трахея, дихальне горло
tractus, us, m – шлях
transversus, a, um – поперечний
trapezius, a, um – трапецевидний
trigemīnus, a, um – трійчастий
truncus, i, m – стовбур
tuba, ae, f – труба
tuber, tubĕris, n – горб
tubercūlum, i, n – горбок

tuberositas, ātis, f – горбистість
tunica, ae, f – оболонка
tympanicus, a, um – барабанний

U

ulcus, ulcēris, n – виразка
ulna, ae, f – лікоть
unguis, is, m – ніготь
urēter, ēris, m – сечовід
urinarius, a, um – сечовий
uterus, i, m – матка

V

vacuus, a, um – пустий
vagina, ae, f – піхва
vagus, a, um – блукаючий
valvula, ae, f – клапан
varius, a, um – різноманітний
varix, varīcis, m – венозний
вузол
vas, vasis, n – судина
vasculāris, e – судинний

vasculōsus, a, um – судинний
vena, ae, f – вена
ventriculus, i, m – шлуночок
vertebra, ae, f – хребець
vertebrālis, e – хребетний
vertex, īcis, m – тім'я
verus, a, um – справжній
vesica, ae, f – міхур
vestibulum, i, n – присінок
vestio, īvi, ītum, īre – покривати,
одягати
vicissitūdo, īnis, f – зміна,
чергування
video, vidi, visum, ēre – бачити
viscus, ēris, n – нутрощі
visus, us, m – зір
vivo, vixi, victum, ēre – жити
vocālis, e – голосовий

Z

zygomatīcus, a, um – виличний

Українсько-латинський словник

альвеолярний – alveolaris, e
аорта – aorta, ae, f
артерія – arteria, ae, f
барабанний – tympanicus, a, um
білий – albus, a, um
бічна – lateralis, e
блукаючий – vagus, a, um
борозна – sulcus, i, m
великий – magnus, a, um
великий палець стопи – hallux,
us, m
великогомілкова кістка – tibia,
ae, f

великогомілковий – tibialis, e
вена – vena, ae, f
венозний – venosus, a, um
верхівка – apex, icis, m
верхній – superior, ius
виличний – zygomaticus, a, um
вирізка – incisura, ae, f
відросток – processus, us, m
вінцевий – coronarius, a, um
внутрішній – internus, a, um
вузол – nodus, i, m
вухо – auris, is, f
гілка – ramus, i, m

глибокий – profundus, a, um
головка – caput, itis, n, capitulum,
i, n
горбик – tuberculum, i, n
горбистість – tuberositas, atis, f
гребінь – crista, ae, f
грудина – sternum, i, n
грудна клітка – thorax, acis, m
грудний – thoracicus, a, um
губа – labium, ii, n
губчастий – spongiosus, a, um
двоголовий – biceps, bicipitis
дельтовидний – deltoideus, a, um
диск – discus, i, m
дно – fundus, i, m
довгий – longus, a, um
додатковий – accessorius, a, um
долонний – palmaris, e
долоня – palma, ae, f
дуга – arcus, us, m
еліпсоподібний – ellipsoideus, a,
um
живильний – nutritivus, a, um
живіт – abdomen, inis, n
жировий – adiposus, a, um
жовтий – flavus, a, um
задній – posterior, ius
залоза – glandula, ae, f
зап'ясток – carpus, i, m
зв'язка – ligamentum, i, n
зовнішній – externus, a, um
зоровий – opticus, a, um
зуб – dens, dentis, m
зубний – dentalis, e
кам'янистий – petrosus, a, um
канал – canalis, is, m
капсула – capsula, ae, f

карк – nucha, ae, f
кисть – manus, us, f
кістка – os, ossis, n
клапан – valvula, ae, f
клітина – cellula, ae, f
ключиця – clavicula, ae, f
коліно – genu, us, n
коло – circulus, i, m
корінь – radix, icis, f
короткий – brevis, e
край – margo, inis, m
крижовий – sacralis, e
крило – ala, ae, f
круглий – teres, etis
куприковий – coccygeus, a, um
кут – angulus, i, m
легеня – pulmo, onis, m
лицевий – facialis, e
лівий – sinister, tra, trum
лімфатичний – lymphaticus, a,
um
лінія – linea, ae, f
лобний – frontalis, e
лопатка – scapula, ae, f
лускоподібний – squamosus, a,
um
м'яз – musculus, i, m
м'яз-обертач – rotator, oris, m
м'яз-опускач – depressor, oris, m
м'яз-підіймач – levator, oris, m
м'яз-розгинач – extensor, oris, m
малий – parvus, a, um, minor, us
міжключичний –
interclavicularis, e
міжреберний – intercostalis, e
міхур – vesica, ae, f
мішечок – sacculum, i, n

мозолистий – callosus, a, um
 нерв – nervus, i, m
 несправжній – spurius, a, um
 нижній – inferior, ius
 нижньощелепний – mandibularis, e
 ніжка – pediculus, i, m
 ніс – nasus, i, m
 носовий – nasalis, e
 оболонка – tunica, ae, f, membrane, ae, f
 овальний – ovalis, e
 око – oculus, i, m
 окооруховий – oculomotorius, a, um
 основа – basis, is, f
 остистий – spinosus, a, um
 острівцець – insula, ae, f
 ость – spina, ae, f
 отвір – foramen, inis, n, ostium, ii, n
 очноямковий – orbitalis, e
 пазуха – sinus, us, m
 палець – digitus, i, m
 передній – anterior, ius
 передпліччя – antebrachium, ii, n
 передсердя – atrium, ii, n
 перелом – fractura, ae, f
 печінковий – hepaticus, a, um
 підключичний – subclavicularis, e
 підколінний – popliteus, a, um
 піднебінний – palatines, a, um
 підшкірний – subcutaneous, a, um, saphenus, a, um
 підшлункова залоза – pancreas, atis, n

підшлунковий – hypogastricus, a, um
 пластинка – lamina, ae, f
 плоский – planus, a, um
 поверхня – facies, ei, f
 повітряний – pneumaticus, a, um
 поперековий – lumbalis, e
 поперечний – transverses, a, um
 порожнина – cavitas, atis, f, cavum, i, n
 порожнистий – cavus, a, um
 правий – dexter, tra, trum
 привідний м'яз – adductor, oris, m
 привушний – parotideus, a, um
 присінок – vestibulum, i, n
 променистий – radialis, e
 простий – simplex, icis
 протока – ductus, us, m
 реберний – costalis, e
 ребро – costa, ae, f
 речовина – substantia, ae, f
 різцевий – incisivus, a, um
 розтвір – hiatus, us, m
 рот – os, oris, n
 ручка – manubrium, ii, n
 середній – medius, a, um
 серце – cor, cordis, n
 сіднича кістка – ischium, ii, n
 сідничний – ischiadicus, a, um
 сірий – griseus, a, um
 скелет – skeleton, i, n
 складка – plica, ae, f
 складний – compositus, a, um
 склепіння – fornix, icis, m
 склистий – vitreus, a, um
 слизовий – mucosus, a, um

слізний – lacrimalis, e
слуховий – auditivus, a, um
сонний – caroticus, a, um
спина – dorsum, i, n
спинний – spinalis, e
сплетення – plexus, us, m
сполучний – conjunctivus, a, um
стегно – femur, oris, n
стовбур – truncus, i, m
стовп – columna, ae, f
стопа – pes, pedis, m
стравохідний – oesophagus, a, um
суглоб – articulatio, onis, f
суглобовий – articularis, e
судина – vas, vasis, n
судинний – vasculosus, a, um
тіло – corpus, oris, n
трапецієвидне – trapezoideus, a, um
фаланга – phalanx, ngis, f
форма – forma, ae, f
хід – meatus, us, m
хребець – vertebra, ae, f
хребцевий – vertebralis, e
хрящ – cartilago, inis, f

центральний – centralis, e
частина – pars, partis, f
частка – lobus, i, m
червоний – ruber, bra, brum
черевний – abdominalis, e
череп – cranium, ii, n
чорний – niger, gra, grum
шийка – cervix, icis, f
шийний – cervicalis, e
широкий – latus, a, um
шия – collum, i, n
шлунковий – gastricus, a, um
шов – sutura, ae, f
щелепа верхня – maxilla, ae, f
щелепа нижня – mandibula, ae, f
щитоподібний – thyreoideus, a, um
щільний – compactus, a, um
щічний – buccalis, e
щоки – bucca, ae, f
ядро – nucleus, i, m
язик – lingua, ae, f
ямка – fovea, ae, f
яремний – jugularis, e

Gaudeamus

Gaudeāmus igitur,
Juvēnes dum sumus!
Post jucundam juventūtem,
Post molestam senectūtem
Nos habēbit humus.

Vita nostra brevis est,
Brevi finiētur;
Venit mors velocīter,
Rapit nos atrocīter,
Nemīni parcētur.

Vivat Academia,
Vivat professōres!
Vivat membrum quodlibet,
Vivant membra quaelibet
Semper sint in flore!

Vivat et respublīca
Et qui illam regit!
Vivat nostra civitas,
Maecenātum caritas,
Quae nos hic protegit!

Література

1. Закалюжний М. М., Паласюк Г. Б. Латинська мова і основи медичної термінології. –Тернопіль: Укрмедкнига, 2004. –424 с.
2. Казаченок Т.Г. Анатомический словарь: Латинско-русский. Русско-латинский. – 2-е изд., испр. и доп. – Мн.: Выш. шк., 1984. – 400 с.
3. Козовик І.Я., Шипайло Л.Д. Підручник латинської мови. – К.: Вища школа, 1976. – 264 с.
4. Краковецька Г. О., Бобирьов Г. О., Беляєва О. Н. Латинська мова Рецептурса. Клінічна термінологія.- Київ: Здоров'я, 1999. – 358 с.
5. Латинська мова. За ред. А. Г. Ступінської. – Київ: “Вища школа”, 1993. – 257 с.
6. Энциклопедический словарь медицинских терминов.- М.: Советская энциклопедия. – т. I – 1982 – 464 с., т. II – 1983 – 448 с., т. III – 1984 – 512 с
7. Черкасов В.Г. та ін. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти). Навчальний посібник для ВМНЗ IV р.а. – К., 2010. – 392с.
8. Arnaudov G. Terminologia medica polyglotta. – Sofia: Medicina et physcultura, 1979. – 943 p.

Зміст

Латинський алфавіт. Вимова голосних, приголосних, буквосполучень	3
Іменник. Граматичні категорії іменників. Анатомічні і клінічні терміни. Основні моделі анатомічних термінів	9
Прикметник. Поділ прикметників на групи. Узгодження прикметників з іменниками. Вищий ступінь порівняння прикметників в анатомічній термінології.	17
Граматичні категорії дієслова. Словникова форма дієслова. Основа дієслова теперішнього часу. Теперішній час дійсного способу активного стану. Наказовий спосіб теперішнього часу. Допоміжне дієслово esse.	21
Перша відміна іменників. Іменники грецького походження. Суфікси іменників першої відміни. Неузгоджене означення. Грецькі еквіваленти латинських іменників першої відміни. Кінцеві терміноелементи. Прийменники.	26
Друга відміна іменників. Правило середнього роду. Іменники грецького походження. Суфікси іменників другої відміни. Грецькі еквіваленти латинських іменників другої відміни. Кінцеві терміноелементи.	32
Прикметники I-II відмін. Суфікси прикметників I-II відмін. Субстантивация прикметників. Дієприкметник минулого часу пасивного стану. Латинсько-грецькі дублети прикметників першої групи.	36
Третя відміна іменників. Приголосна група. Голосна група. Мішана група. Суфікси іменників третьої відміни. Латинсько-грецькі дублети іменників третьої відміни. Кінцеві терміноелементи третьої відміни.	43
Прикметники третьої відміни. Суфікси прикметників третьої відміни. Латинсько-грецькі дублети прикметників третьої відміни. Дієприкметник теперішнього часу активного стану.	53
Ступені порівняння прикметників. Суплетивні ступені порівняння прикметників. Неповні ступені порівняння прикметників. Вживання ступеневих форм в анатомічній термінології.	59
Прислівник. Ступені порівняння прислівників.	62
Четверта відміна іменників. П'ята відміна іменників.	65

Латинсько-грецькі дублети іменників четвертої та п'ятої відмін	
Числівник. Числівники-префікси. Утворення термінів за допомогою латинських і грецьких числівникових префіксів	69
Латинські префікси. Грецькі префікси. Утворення медичних термінів за допомогою префіксів	73
Короткі відомості про рецепт	78
Латинсько-український словник	84
Українсько-латинський словник	92
Gaudeamus	96
Література	97
Зміст	98

Дяків О.Ю., Петришин М.Й.

**ЛАТИНСЬКА МОВА ТА ОСНОВИ МЕДИЧНОЇ
ТЕРМІНОЛОГІЇ**

Практикум для студентів спеціальності «Здоров'я людини»

Накладом авторів

Підписано до друку . Формат 60x84/16.

Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. арк.

